

Ajuts a la investigació 2017

Perfil sociodemogràfic i característiques de les persones i/o famílies que inicien un procediment judicial d'oposició a mesura administrativa de protecció de menors Comparativa abans i després de la LDOIA (LLEI 14/2010, 27 de maig)

Autores

Raquel Domínguez
Mati González

2018

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avis legal

Els continguts d'aquesta obra estan subjectes a una llicència de Reconeixement _no Comercial_ Sense Obra derivada 4.0. Internacional (CC BY-NC-ND 4.0) de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets (Generalitat de Catalunya, Centre d'Estudis Jurídics i formació Especialitzada) i no se'n faci un ús comercial. Aquesta obra no es pot transformar per generar obres derivades. La llicència completa es pot consultar a: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

© **Generalitat de Catalunya**
Centre d'Estudis Jurídics
i Formació Especialitzada

Resum

L'Equip d'Assessorament Tècnic en l'Àmbit de Família de Catalunya (EATAF), format per treballadors socials i psicòlegs, té com a tasca principal assessorar als jutges en relació amb procediments judicials en l'àmbit de família, en els quals hi hagi menors implicats.

Un tipus de procediment judicial en el qual intervé l'Equip és el procediment d'oposició a mesura administrativa de protecció de menors. És a dir, sempre que l'administració competent valori l'existència d'una situació de vulnerabilitat pels menors en el nucli familiar i, que impliqui la suspensió de la funció tutelar als progenitors o tutors, es dicta una resolució de desemparament i la mesura de protecció més idònia per aquelles circumstàncies. Els progenitors i/o tutors, tenen l'opció d'expressar la seva disconformitat i sol·licitar una revisió del procés realitzat i de la resolució dictada per mitjà d'un procediment judicial. És en el marc d'aquest procediment que es sol·licita la intervenció de l'EATAF-

A partir de la praxis diària, s'ha anat constatant un canvi en les característiques i particularitats d'aquesta casuística, que podrien estar relacionades amb els canvis que introdueix la nova llei 14 /10 (LDOIA).

Dels resultats obtinguts es confirma que les famílies post-LDOIA presenten una major complexitat que les famílies de la mostra pre-LDOIA. En aquest sentit, els indicadors de desemparament i les mesures de protecció adoptades per l'Administració, configuren pronòstics familiars amb major complicació i dificultat. Aquesta situació afecta, indefectiblement, a la nostra intervenció i, per tant, es concreta la necessitat d'ajustar la nostra tasca a aquesta nova realitat.

Paraules clau: infància, adolescència, protecció, desemparament, LDOIA, oposició a mesura administrativa i EATAF.

Resumen

El Equipo de Asesoramiento Técnico en el Ámbito de Familia de Catalunya (EATAF), formado por trabajadores sociales i psicólogos, tiene como tarea principal asesorar a los jueces en relación con los procedimientos judiciales en el ámbito de familia, en los cuales hay menores implicados.

Un tipo de procedimiento judicial en el que interviene el Equipo, es el procedimiento de oposición a medida administrativa de protección de menores. Es decir, siempre que la administración competente valore la existencia de una situación de vulnerabilidad para los menores en el núcleo familiar, que implique la suspensión de la función tutelar a éstos o a los tutores, se dicta una resolución de desamparo y la medida de protección más idónea para sus circunstancias. Los progenitores y/o tutores, tienen la opción de expresar su disconformidad y solicitar una revisión del proceso realizado y de la resolución dictada a través de este procedimiento judicial; y es en éste procedimiento que se solicita la intervención del EATAF.

A partir de la praxis diaria, se ha ido constatando un cambio en las características y particularidades de esta casuística, que podrían estar relacionadas con los cambios que introduce la nueva Ley 14 /10 (LDOIA).

De los resultados obtenidos se confirma que las familias post-LDOIA presentan una mayor complejidad que las familias de la muestra pre-LDOIA. En este sentido, los indicadores de desamparo y las medidas de protección adoptadas por la Administración, configuran pronósticos familiares con mayor complicación y dificultad. Ésta situación afecta a nuestra intervención y, por tanto, se concreta la necesidad de ajustar nuestro trabajo a esta nueva realidad.

Palabras clave: infancia, adolescencia, protección, desamparo, LDOIA, oposición a medida administrativa y EATAF.

Abstract

The Professional Assessment of Catalonia's Family Courts (EATAF), made up of social workers and psychologists, has the objective of advising the judges with respect to their demands in family matters.

A type of judicial procedure in which the Team intervenes, is the opposition procedure to administrative measure of child protection. That is, provided that the competent administration assesses the existence of a situation of vulnerability for minors in the family nucleus, which implies the suspension of the tutelary function to these or the guardians, a resolution of abandonment and the protection measure is issued. The parents and / or guardians may object and request a review of the process and the pronounced measure through this judicial in Court; and it is in this procedure that the intervention of the EATAF is requested.

Based on the daily practice, a change has been observed in the characteristics and particularities of this casuistry, which could be related to the changes introduced by the new Law 14/10 (LDOIA).

From the results obtained, it is confirmed that the post-LDOIA families present a greater complexity than the families of the pre-LDOIA sample. In this sense, the indicators of helplessness and the protection measures adopted by the Administration, make family forecasts more complicated and difficult. This situation affects our intervention and, for what it's necessary to fit our work to his new reality situation.

Keywords: childhood, adolescence, protection, helplessness, LDOIA, opposition to administrative measure and EATAF.

Agraïments

Aquesta investigació no hagués estat possible sense el suport de la nostra Subdirecció General de Relacions amb l'Administració de Justícia i Coordinació Tècnica així com, també, la confiança de la Responsable del nostre servei. Una vegada més, han fet una aposta per fomentar la investigació, com quelcom inherent a la pràctica diària; tant per les repercussions directes que té en el nostre exercici diari com en la qualitat de l'atenció que s'ofereix des d'aquest Servei.

També hem de tenir un especial agraïment als nostres companys, als que hi son i als que ja han marxat a nous camins i projectes, perquè la seva feina ha estat cabdal en aquest treball d'investigació.

També hem d'agrair l'inestimable ajut que el nostre equip d'administració ens ha prestat, sempre en les tasques més ferragoses i més desconegudes per a nosaltres.

Per últim i, no menys important, a totes les famílies que han passat pel nostre servei, al llarg d'aquests anys. Perquè ens ajuden a enriquir-nos com a professionals, a plantejar-nos nous reptes, a voler millorar l'atenció que oferim i, ajustar-la sempre als nous canvis. Es per això, per tal conèixer, revisar i millorar aquest treball que pren sentit aquesta investigació.

Finalment, al Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, ja que sense el seu suport i la seva confiança en aquest projecte, no hagués estat possible.

Gràcies a tots.

Index

1. Justificació	9
2. Objectius	12
2.1. Objectius generals	12
2.2. Objectius específics	12
3. Marc teòric	14
3.1. El sistema català de protecció infantil.....	14
3.1.4.1. Les situacions de risc.....	22
3.1.4.2. Intervenció en situacions de desemparament.....	25
3.2. La Llei 14/2010, de 27 de maig, de drets i oportunitats en la infància i l'adolescència (LDOIA). Canvis introduïts	31
3.3. El procediment judicial d'oposició a les resolucions administratives de protecció de menors	35
3.3.4.1. Activa i passiva	38
3.3.4.2. El Ministeri Fiscal	39
3.3.4.3. Postulació processal	39
3.4. La pericial judicial. Equips psicossocials judicials.....	41
3.5. L'assessorament en el procediment d'oposició a mesura administrativa	48
4. Hipòtesis	54
5. Disseny de la recerca	55
5.1. Selecció i aleatorització de la mostra i fonts d'informació	55
5.2. Límits territorials i temporals de la recerca	61
6. Resultats i discussió	62
6.1. Mostra pre-LDOIA	62
6.2. Mostra post-LDOIA	71
6.3. Discussió d'hipòtesi	80
7. Conclusió	89

8. Bibliografia.....	90
9. Annexos	93
9.1. Annex 1: Taula recollida de dades.....	93
9.2. Annex 2: Index de gràfics investigació	104

1. Justificació

L'Equip d'Assessorament Tècnic en l'Àmbit de Família de Catalunya (EATAF), format per treballadors socials i psicòlegs, té com a tasca principal assessorar els jutges que així ho sol·licitin, prèvia petició judicial i amb relació a procediments judicials en l'àmbit de família, sempre que hi hagi menors implicats.

Aquesta tasca d'assessorament, en la majoria de casos, es fa a través d'un informe en el qual s'aporten indicadors psicosocials relacionats amb la petició judicial i, que configura un recurs més dels quals disposa el jutge a l'hora de prendre la seva decisió.

Un dels procediments judicials en el quals intervé l'Equip és el procediment d'oposició a mesura administrativa de protecció de menors. És a dir, sempre que l'administració competent (Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, DGAIA) valori l'existència d'una situació de vulnerabilitat pels menors d'un nucli familiar, que impliqui la suspensió de la funció tutelar als progenitors o tutors, es dicta una resolució de desemparament i la mesura de protecció més idònia per aquells infants. A partir d'aquí, s'estableixen mecanismes pels quals els progenitors i/o tutors, tenen l'opció d'expressar la seva disconformitat i sol·licitar una revisió del procés realitzat i de la resolució dictada, per mitjà d'un procediment judicial. És en el marc d'aquest procediment que es sol·licita la intervenció a l'EATAF, per tal de realitzar una nova valoració de les circumstàncies familiars.

Aquests tipus de procediments judicials i d'avaluacions s'han vist afectats per un canvi en la legislació, concretament a partir de la Llei 4/2010, de 27 de maig, de Drets i Oportunitats en la Infància i l'Adolescència (LDOIA). Així doncs, des de la praxis diària de l'EATAF, s'ha anat constatant un canvi en les característiques i particularitats que presentaven aquestes famílies i/o persones, que es valorava que podrien estar relacionades amb alguns dels canvis que introdueix aquesta nova Llei.

Així, a partir d'aquest estudi es pretén aconseguir una descripció genèrica del perfil d'aquestes famílies i les circumstàncies que presenten; amb l'objectiu de constatar l'existència d'un canvi en les situacions que plantegen i reajustar, si fos necessari, l'avaluació que des d'aquest Equip es realitza en aquest tipus de procediments.

2. Objectius

Els objectius plantejats per aquest treball són els següents:

2.1. Objectius generals

- Establir un perfil de les famílies i/o persones que s'avaluen en el marc d'aquests tipus de procediments
- Comparar aquests perfils abans i després de la LDOIA

2.2. Objectius específics

- Avaluar l'efectivitat dels indicadors recollits en el protocol d'actuació intern d'aquest tipus de procediments.
- Proposar, si s'escau, la introducció de nous indicadors d'avaluació forense en aquests tipus de procediment.

3. Marc teòric

3.1. El sistema català de protecció infantil

El sistema de protecció a la infància és el resultat d'una sèrie de serveis, competències i polítiques que han anat confluint al llarg dels anys i, fonamentalment, a partir de l'assumpció de l'administració catalana de les competències en aquesta matèria.

3.1.1. Evolució del marc jurídic de la protecció a la infància

El marc normatiu relatiu a les polítiques d'infància i adolescència a Catalunya ha anat modificant-se, en el decurs dels anys, amb l'objectiu d'oferir la millor garantia per aquest col·lectiu i, especialment, les situacions d'especial vulnerabilitat com són les situacions de risc i desemparament.

Així, després de l'aprovació de la Constitució Espanyola (CE) de 1978 i de l'Estatut d'Autonomia de 1979, la Generalitat de Catalunya assumeix la competència dels serveis de protecció de la infància. A partir d'aquest moment, s'han anat desenvolupant diverses lleis relacionades amb la matèria, destacant les següents:

- Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors: que va ser la primera llei dictada pel Parlament de Catalunya un cop transferides dels competències en protecció de menors. Aquesta llei, considerava els tres àmbits d'actuació en els quals s'ha estructurat tradicionalment la protecció de menors: la prevenció de la delinqüència infantil i juvenil, el seu tractament i la tutela de menors d'edat desemparats. Si bé, la protecció de menors tenia un paper força limitat en l'articulat.
- Llei 21/1987, d'11 de novembre, de modificació del Codi Civil. Aquesta nova llei va tenir un important impacte en les polítiques de protecció a la infància, ja que va promoure la separació del tractament de la delinqüència juvenil de la protecció i atenció a la infància; va desenvolupar l'acolliment familiar temporal; unificació del règim jurídic de les guardes

administratives i la necessitat de comptar amb el consentiment de l'infant major de 12 anys per ser acollit o adoptat.

- Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció de menors desemparats i de l'adopció. Aquesta llei, va regular la funció protectora separant-la de la funció de la funció de "reforma" de menors (prevenció i tractament de delinqüència), va suposar la consolidació de la professionalització de l'atenció a la infància; va establir les mesures de protecció, va impulsar l'acolliment en família aliena i el preadoptiu. Fou desenvolupada posteriorment pel Decret 2/1997, de 7 de gener, que aprova el Reglament de protecció de menors desemparats i de l'adopció.
- Llei, 8/1995, de 27 de juliol, d'atenció i protecció dels menors i els adolescents i de modificació de la Llei 37/1991. Segons Allueva (2011), es tractava d'una llei de reconeixement de drets i de formulació de polítiques públiques amb la infància i l'adolescència.
- Llei 9/1998, de 15 de juliol, del Codi de Família, que va incorporar aspectes relatius a l'adopció dels menors i a la declaració de desemparament.
- Llei, 18/2003, de 4 de juliol, de suport a les famílies. És una llei de caràcter merament social i té com objectiu establir les bases per desenvolupar una política de suport i protecció a les famílies.

Derivat d'aquesta normativa i de la dispersió que significava, es va anar consolidant la voluntat de fer una llei que unifiqués els sistema de protecció i les polítiques d'actuació en aquest àmbit. Així, neix la Llei 14/10, de 27 de maig, de Drets i Oportunitats de la Infància i Adolescència (LDOIA)¹, que també persegueix actualitzar i modificar la regulació fins ara vigent en relació amb noves demandes i circumstàncies socials que "promoguin el benestar personal i social dels menors i adolescents a fi de garantir l'exercici dels seus drets, l'assumpció de les seves responsabilitats i la consecució del seu desenvolupament integral." (art. 1 LDOIA).

¹ Disponible en: <https://www.parlament.cat/document/nom/TL115.pdf>

3.1.2. Estructura i funcionament del sistema català de protecció a la infància

El sistema de protecció dels infants i adolescents català es regeix, en aquests moments, per les normatives vigents i, entre elles, principalment la LDOIA. Aquesta llei, distingeix entre dos situacions que habiliten l'actuació protectora: el risc social i el desemparament.

El concepte de risc social ja existia si bé, com recull Allueva, "abans de l'aprovació de la LDOIA totes les situacions de desprotecció es reconduïen al desemparament i, en determinats casos, els seus efectes esdevenien un requisit excessiu" (Pàg. 9). Així, la normativa no s'adaptava a la realitat social i els tribunals, feien una distinció entre les situacions de risc i les situacions de desemparament; per això es va haver de legislar en aquesta línia. Així doncs, la LDOIA, diferencia aquestes dues situacions i quines entitats intervenen en cadascuna d'elles. En les situacions de risc la competència és dels ens locals i, en situacions de desemparament, la competència és de l'entitat pública autonòmica, és a dir, la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA). Aquesta distinció es pot trobar també a d'altres legislacions autonòmiques.

3.1.3. Creació i dependència orgànica de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència

La DGAIA és l'organisme autonòmic que promou el benestar de la infància i l'adolescència en alt risc de marginació social amb l'objectiu de contribuir al seu desenvolupament personal. També exerceix la protecció i tutela dels infants i adolescents desemparats.

En aquets moments, la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, té les funcions següents:

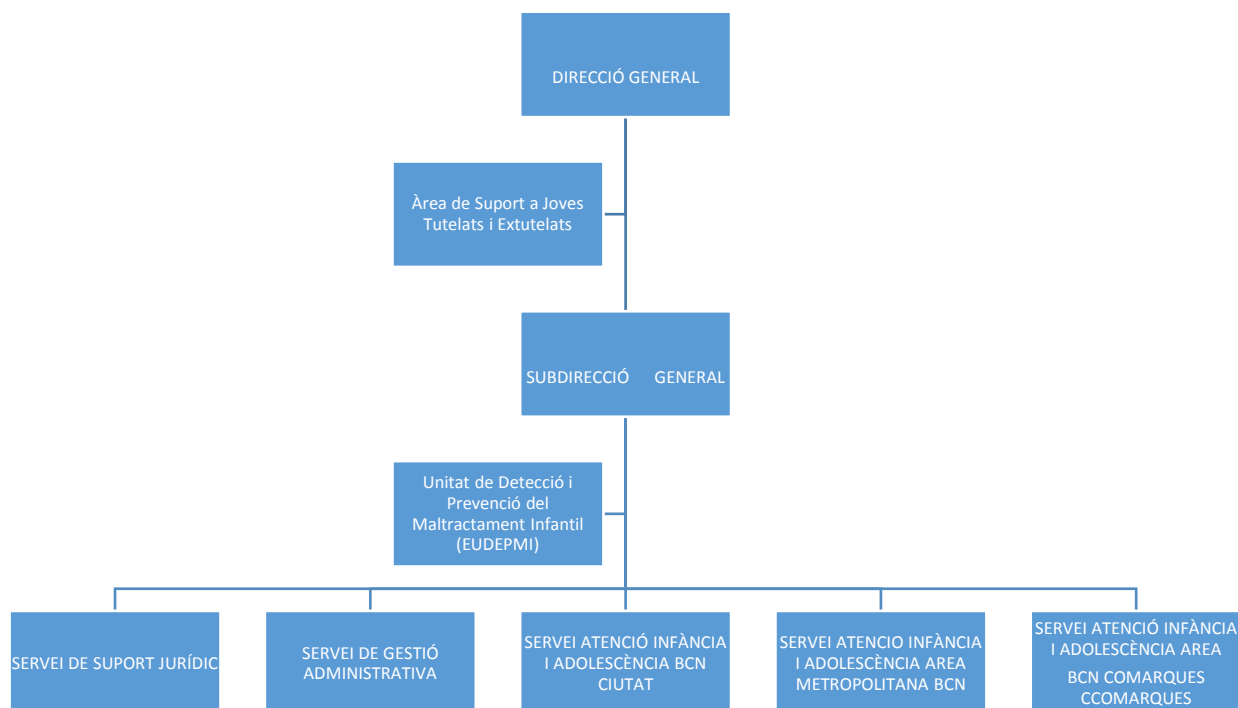
- a) Planificar, promoure i impulsar la programació general dels serveis i recursos en matèria de protecció i l'elaboració de les directrius en l'àmbit de

competències del desemparament, particularment els serveis especialitzats d'atenció a la infància i l'adolescència.

- b) Promoure els drets dels infants i els adolescents que es trobin a Catalunya, especialment el seu dret de participació com a ciutadans actius i la promoció del seu benestar.
- c) Promoure i elaborar plans de col·laboració i protocols que garanteixin l'ordenació de les actuacions de detecció, prevenció, assistència, recuperació i, si escau, la reinserció dels infants i adolescents víctimes de maltractaments, i que assegurin una actuació integral d'acord amb les previsions de la Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.
- d) Promoure i prestar els serveis públics especialitzats d'atenció del maltractament a infants i adolescents d'acord amb les previsions del títol IV de la Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.
- e) Promoure i planificar la prevenció i l'atenció dels infants i els adolescents en situació de risc, així com el finançament dels serveis corresponents que preveu la Cartera de serveis socials en els termes i d'acord amb el que preveuen la mateixa Cartera, la legislació de serveis socials i la Llei 14/2010, del 27 de maig.
- f) Protegir i assumir la tutela dels infants i els adolescents desemparats, disposar i executar les mesures d'atenció necessàries per a cada un d'ells i gestionar els serveis que calguin per a la seva efectivitat.
- g) Assumir la guarda dels infants i els adolescents en els supòsits que estableixen les lleis.
- h) Tramitar i resoldre o derivar els expedients informatius, de desemparament, tutela, guarda i mesures assistencials que li corresponguin.

- i) Derivar les possibles situacions de risc de les quals tingui coneixement als òrgans competents.
- j) Adoptar les mesures cautelars que siguin necessàries de conformitat amb el que disposa la Llei 14/2010, de 27 de maig.
- k) Gestionar el patrimoni dels infants i adolescents tutelats.
- l) Definir i establir les directrius i els procediments generals d'actuació dels serveis especialitzats d'atenció a la infància i l'adolescència.
- m) Dirigir els serveis residencials de protecció propis i la proposta, provisió, seguiment i supervisió tècnica dels serveis i establiments contractats que presten serveis en matèria de protecció a la infància i l'adolescència.
- n) Prestar les mesures assistencials i el suport a l'emancipació o a la majoria d'edat necessaris per a l'autonomia personal dels joves extutelats, garantint la igualtat d'oportunitats.
- o) Ordenar i gestionar el Sistema d'informació i gestió de la infància i l'adolescència que preveu la Llei 14/2010, de 27 de maig.
- p) Regular el sistema comú de valoració de les situacions de risc i desamparament dels infants i adolescents i la seva actualització i modificació d'acord amb les previsions de la Llei 14/2010, de 27 de maig.
- q) Promoure les actuacions per implementar les recomanacions de l'Observatori dels Drets de la Infància i canalitzar les propostes i informes que s'elaboren.
- r) Incoar i resoldre els procediments sancionadors derivats de l'aplicació de la Llei 14/2010, de 27 de maig.
- s) Qualsevol altra funció de naturalesa anàloga que li encomanin.

L'organigrama de la DGAIA seria el següent:

Gràfic 1. Modificat de la Guia Bàsica de la DGAIA²

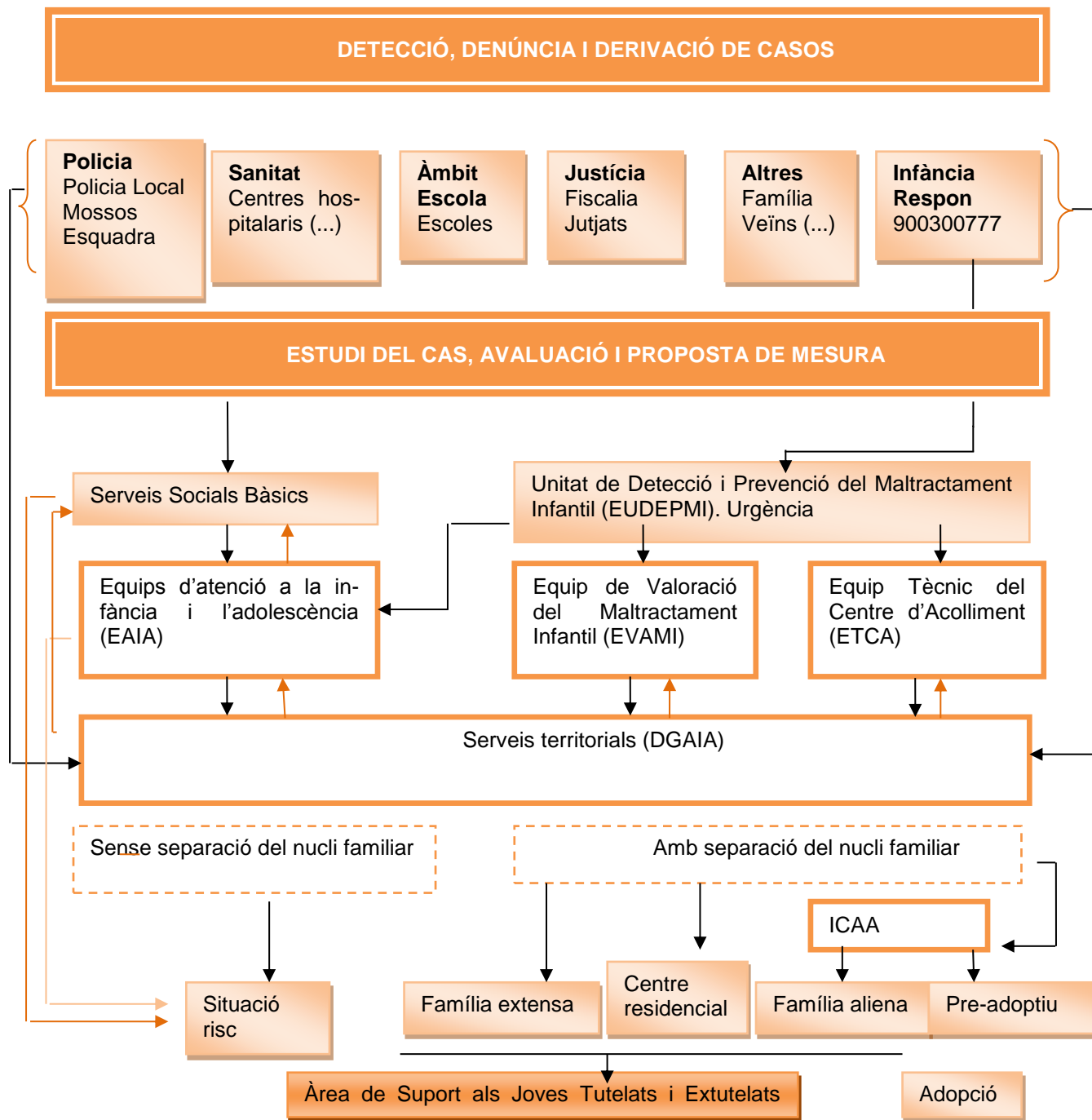
3.1.4. Circuit d'actuació en les situacions de desprotecció

El sistema català de protecció a la infància i l'adolescència posa a disposició de familiars, veïns o veïnes, altres adults i dels propis menors diverses vies per denunciar o comunicar la sospita d'una situació de maltractament, de desamparament o de risc. Al mateix temps, el sistema engloba el col·lectiu de professio-

² Op. cit

nals i les institucions que estan més a prop dels infants i que són els qui millor poden detectar aquestes situacions.

L'existència d'una situació de desprotecció esdevé la causa per la qual s'activa el funcionament del sistema públic de protecció. En funció dels diferents factors que intervenen, es determinarà la gravetat de la situació i aquesta es qualificarà com situació de risc o de desemparament. Cadascuna d'elles té un procediment específic que estableix el circuit d'avaluació per fer la proposta de la mesura protectora més adequada. Aquest circuit pot ser ordinari o urgent (veure gràfic 2), en funció de la gravetat.

Gràfic 2: Circuit d'intervenció en infants i adolescents en situació de risc. Modificat del Mapa de recursos de la DGAIA (2011)³

³ Disponible en:
http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/07infanciaiadolescencia/temes_relacionats/informe_mapa_recursos_2011.pdf

3.1.4.1. Les situacions de risc

S'entén per situació de risc aquella en la qual “el desenvolupament i el benestar de l'infant o de l'adolescent estant limitats o perjudicats per qualsevol circumstància personal, social o familiar sempre que per a la protecció defectiva de l'infant o adolescent no calgui la separació del nucli familiar” (art. 102, LDOIA⁴).

Tal i com queda recollit en aquesta Llei, són situacions de risc, les següents:

- a) La manca d'atenció física o psíquica de l'infant o de l'adolescent pels progenitors (o pels titulars de la tutela / guarda), que comporti un perjudici lleu per a la salut física o emocional de l'infant o l'adolescent.
- b) La dificultat greu per dispensar l'atenció física o psíquica de l'infant o l'adolescent per part dels progenitors o dels titulars de la tutela o guarda.
- c) L'ús del càstig físic o emocional sobre l'infant o l'adolescent, per part dels progenitors o dels titulars de la guarda o de la tutela, que sense constituir un episodi greu o un patró crònic de violència en perjudiqui el seu desenvolupament.
- d) Les mancances que, pel fet de no poder ser adequadament compensades en l'àmbit familiar, ni impulsades des d'aquest mateix àmbit mitjançant els servies i recursos normalitzats, puguin produir la marginació, la inadaptació o el desemparament de l'infant o l'adolescent.
- e) La manca d'escolarització en edat obligatòria, l'absentisme i l'abandó escolar.
- f) El conflicte obert i crònic entre els progenitors, separats o no, quan anteposen les pròpies necessitats a les de l'infant o l'adolescent.

⁴ Op. cit

- g) La incapacitat o la impossibilitat dels progenitors o dels titulars de la guarda de controlar la conducta de l'infant o l'adolescent que provoqui un perill evident de fer-se mal o de perjudicar a terceres persones.
- h) Les pràctiques discriminatòries, pels progenitors o les titulars de la guarda, contra les nenes o les noies, que comportin un perjudici per el seu benestar, la seva salut física i mental, incloent-hi el risc de patir l'ablació o mutilació genital femenina i violència exercida contra elles.
- i) Qualsevol altra circumstància que, en el cas de persistir, pugui evolucionar i derivar en el desemparament de l'infant o l'adolescent.
- j) Un dels aspectes importants en la valoració de la situació de risc, és la graduació en nivells de risc, segons la naturalesa i la intensitat de les circumstàncies que es donin. Aquesta diferència, permet establir una diferenciació entre la situació d'alt risc i la situació de risc lleu o moderat, que permet establir les diferents mesures i l'equip competent per aplicar-les.

La intervenció en les situacions de risc ve determinada per la pròpia llei. Així, en l'article 103 de la LDOIA⁵ s'explicita el següent:

“1. Els serveis socials bàsics han de valorar l'existència d'una situació de risc i promoure, si escau, les mesures i els recursos d'atenció social i educativa que permetin disminuir o eliminar la situació de risc cercant la col·laboració dels progenitors o dels titulars de la tutela o de la guarda.

2. Els serveis socials bàsics han de designar un professional o una professional de referència, per a cada cas, de l'infant o l'adolescent, al qual correspon avaluar-ne la situació i fer-ne el seguiment posterior.

3. Si el risc és greu i amb la intervenció dels serveis socials bàsics no s'aconsegueix disminuir o controlar la situació de risc, els dits serveis han d'elevat l'informe amb la valoració de la situa-

⁵ Op.cit

ció de risc que persisteix en l'infant o l'adolescent, el resultat de la intervenció i la proposta de mesures que considerin oportunes als serveis socials especialitzats en infància i adolescència.

4. Els serveis socials especialitzats d'atenció als infants i als adolescents, atenent l'informe i les mesures d'atenció proposades, han de completar l'estudi i han d'elaborar un compromís socioeducatiu adreçat als progenitors o als titulars de la tutela i orientat a la superació del risc que envolta l'infant o l'adolescent, el qual ha de contenir la descripció i l'acreditació de la situació de risc, la seva avaluació i la concreció de les mesures que s'aplicaran des dels serveis socials bàsics o des d'altres serveis especialitzats per a la superació de la situació perjudicial.

5. Abans de signar el compromís socioeducatiu amb els progenitors o, si escau, amb els titulars de la tutela o de la guarda, cal haver escoltat l'adolescent, en tot cas, i l'infant, si té prou coneixement.

6. Si no s'obté la col·laboració dels progenitors, dels titulars de la tutela o de la guarda, o si es neguen a participar en l'execució de les mesures acordades i això comporta un perill per al desenvolupament o benestar personal de l'infant o l'adolescent, o si en el transcurs de la intervenció es dona qualsevol altra situació de desemparament, els serveis especialitzats d'atenció als infants i als adolescents han d'elaborar l'informe proposta i elevar-lo al departament competent perquè incoï el procediment de desemparament corresponent.”

Destaca Mayoral (2011⁶), que un aspecte important al voltant del concepte de “situació de risc” és la graduació en diferents nivells segons la naturalesa i la

⁶ Mayoral Simón, J (2011). El sistema de protecció a la infància a la adolescència en la Llei 14/2010, de 27, de maig, de drets i oportunitats en la infància i l'adolescència (LDOIA). Disponible en: http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/07infanciaiadolescencia/temes_relacionats/sistema_proteccio_ldoia.pdf

intensitat de desprotecció de l'infant o l'adolescent i sobre la qual, és possible preveure una diferenciació, tant en el contingut de la intervenció i les mesures de suport, com en l'equip o nivell competent. Així doncs la LDOIA permet estructurar i ordenar la intervenció que es pugui dur a terme, d'acord amb el nivell d'intervenció i competència.

Així, queda establert per la llei, que seran els Serveis Socials Bàsics (SSB) qui valoraran l'existència o no d'una situació de risc i hauran de promoure les accions necessàries per tal d'atenuar-la i/o eliminar-la; sempre amb col·laboració dels progenitors o dels titulars de la tutela o la guarda.

Ara bé, si la situació es valora com a risc greu i amb la intervenció dels SSB no s'aconsegueixin els objectius plantejats, s'haurà d'elevat un informe a Serveis Socials Especialitzats d'infància (EAIA) amb la valoració de la situació, el resultat de la intervenció realitzada i la/les proposta/es que considerin oportuna/es. Aquests han de completar l'estudi i han d'elaborar un compromís socioeducatiu (COSE) dirigit als progenitors (o titulars de la tutela / guarda) i orientat a la superació del risc en el qual es troba el menor d'edat i que ha d'incloure:

- La descripció i acreditació de la situació de risc
- L'avaluació de la situació de risc
- Les mesures concretes que s'aplicaran dels SSB o d'altres serveis especialitzats per la superació de la situació existent.

Si els progenitors (o titulars de la tutela / guarda) no col·laboren o es neguen a participar en el COSE, l'EAIA haurà d'elaborar un informe – proposta i elevar-lo al departament competent per tal que s'incoï el procediment de desemparament corresponent.

3.1.4.2. Intervenció en situacions de desemparament

Les situacions de desemparament són aquelles en les que es troben els infants o els adolescents quan els manquen els elements bàsics per al desenvolupa-

ment integral de la personalitat, sempre que per a la seva protecció efectiva calgui aplicar una mesura que impliqui la seva separació del nucli familiar.

Tal i com queda recollit en la LDOIA, les situacions de desemparament serien les següents:

- a) L'abandonament.
- b) Els maltractaments físics o psíquics, les abusos sexuals o altres situacions similars efectuades per les persones a les quals correspon la guarda o que s'han portat a terme amb el coneixement i la tolerància d'aquests.
- c) Els perjudicis greus al nadó causats per maltractament prenatal. Des d'aquesta perspectiva, s'entén el maltractament prenatal: la manca de cura del propi cos, conscient o inconscient, o la ingesta de drogues o o substàncies psicotròpiques per part d'ela dona durant el temps de gestació i, també, el dany produït indirectament al nadó per la persona que maltracta la dona embarassada.
- d) L'exercici inadequat de les funcions de guarda que comporti un perill greu per l'infant o l'adolescent.
- e) El trastorn o l'alteració psíquica o la drogodependència dels progenitors (o dels titulars de la guarda) que repercuteixi greument en el desenvolupament de l'infant o de l'adolescent.
- f) La inducció a la mendicitat, la delinqüència o la prostitució per part de les persones encarregades de la guarda, o l'exercici de dites activitats portat a terme en el seu consentiment i/o tolerància; també qualsevol altra forma d'explotació econòmica.
- g) El subministrament a l'infant o l'adolescent de drogues, estupefaents o qualsevol altra substància psicotròpica o tòxica portat a terme per les persones a les quals correspon la guarda o per altres persones amb el seu consentiment i/o tolerància.

- h) La desatenció física, psíquica o emocional greu o cronificada.
- i) La violència masclista o l'existència de circumstàncies en l'entorn sociofamiliar de l'infant o l'adolescent, quan perjudiquin greument el seu desenvolupament.
- j) L'obstaculització pels progenitors o els titulars de la tutela o de la guarda de les actuacions d'investigació o comprovació, o la seva falta de col·laboració, quan aquest comportament posi en perill la seguretat de l'infant o l'adolescent, i també la negativa dels progenitors o els titulars de la tutela o de la guarda a participar en l'execució de les mesures adoptades en el situacions de risc si això comporta la persistència, la cronificació o l'agreujament d'aquestes situacions.
- k) Aquelles situacions de risc que pel seu nombre, evolució, persistència o agreujament determinin la privació a l'infant o l'adolescent dels elements bàsics per al desenvolupament integral de la personalitat.
- l) Qualsevol altra situació de desatenció o negligència que atempti contra la integritat física o psíquica de l'infant o l'adolescent o l'existència objectiva d'altres factors que n'impossibilitin el seu desenvolupament integral.

Les actuacions en les situacions de desemparament també queden establertes en la llei. En aquests supòsits, l'article 106 de la LDOIA⁷ indica que:

“1. En el moment que es té coneixement que un infant o adolescent es pot trobar en situació de desemparament, el departament competent en matèria de protecció dels menors desemparats ha d'incoar l'expedient de desemparament. Abans de l'acord d'iniciació, l'òrgan competent pot obrir un període d'informació prèvia amb la finalitat de conèixer les circumstàncies del cas concret i la conveniència o no d'iniciar el procediment.

⁷ Op. cit

2. La incoació s'ha de notificar als progenitors o als titulars de la tutela o de la guarda de l'infant o l'adolescent, i se'ls ha d'informar del dret que tenen de comparèixer en el procediment, aportar informes o altres elements de prova, o efectuar les alegacions que considerin procedents.

3. Per a la resolució del procediment els equips tècnics competents han d'evacuar un informe amb caràcter preceptiu. A aquests efectes, tenen el caràcter d'equips tècnics els serveis especialitzats d'atenció als infants i als adolescents, i els altres que es determinin reglamentàriament.

4. Els equips tècnics, en llur intervenció durant el procés d'estudi i avaluació, han d'escoltar l'adolescent, i l'infant si té prou coneixement, i també les persones que tinguin la potestat parental, tutelar o la guarda, sempre que sigui possible. A aquests efectes, els progenitors o els titulars de la tutela o de la guarda estan obligats a comparèixer a la seu administrativa a la qual se'ls convoqui.

5. Un cop s'hagi elaborat l'informe proposta pels equips tècnics i s'hagin practicat les altres actuacions acordades, si s'escau, d'ofici o a instància de part, s'ha de donar audiència i vista de l'expedient en un termini de deu dies als progenitors, o als titulars de la tutela o de la guarda, tenint molta cura que no accedeixin a documents o dades que afectin la intimitat de les persones o siguin reservats o confidencials.

6. El procediment fineix per resolució motivada que declara la situació de desemparament o, en cas contrari, ordena l'arxivament de l'expedient. L'Administració té l'obligació de dictar la resolució en el termini d'un any a comptar de la incoació de l'expedient. Transcorregut aquest termini sense que s'hagi dictat la resolució, el procediment s'entén caducat, sens perjudici de la seva nova incoació, si escau. En el cas que, tot i no ésser procedent la declaració de desemparament, es constati una situació de risc, l'expedient s'ha de derivar als serveis socials especialitzats o als

serveis socials bàsics per tal que procedeixin d'acord amb el previst per a les situacions de risc.”

En la situació de desemparament, cal tenir present que per tal de considerar-se la situació de fet es produeix quan manquen els elements bàsics per al desplegament integral de la personalitat del menor, per tant, no pot apreciar-se l'existència d'aquesta si el menor està atès, encara que no sigui pels seus pares o guardadors legals. Així, la implicació que té aquesta situació (separació d'un infant o adolescent del seu nucli familiar) ha de ser una decisió presa com a resultat d'un procés d'investigació rigorós i que respecti la possibilitat de contradicció i participació de totes les persones interessades. En conseqüència, és un procés regulat en la pròpia llei, amb unes particularitats i condicionants que persegueixen aquesta rigorositat.

Algunes de les característiques d'aquest procés són:

- a) S'ha dividit en tres fases: incoació, instrucció i resolució
- b) L'obligació dels progenitors de comparèixer davant de l'equip tècnic
- c) L'informe de l'equip tècnic corresponent, que té un gran pes
- d) La participació de l'infant i l'adolescent en el procés d'estudi i la proposta de mesura (art. 117.1 LDOIA)
- e) Tràmit d'audiència i vista de l'expedient
- f) Resolució administrativa

Altrament, la LDOIA⁸ també inclou, en l'article 110, la possibilitat de declarar mesures cautelars de protecció quan existeixi una situació de perill per a l'infant o l'adolescent que exigeixi una intervenció urgent i que faci necessària la separació d'aquest del seu nucli familiar. En aquest cas, l'organisme competent (DGAIA) ha de declarar el desemparament de forma preventiva mitjançant re-

⁸ Op.cit

solució motivada i ha d'aplicar les mesures que calguin amb les notificacions establertes en l'article 108 de la mateixa llei.

Finalment, els efectes de la resolució de desemparament, comporta l'assumpció immediata de les funcions tutelars sobre l'infant o l'adolescent (art. 109 LDOIA). Aquesta resolució, haurà de ser comunicada al Ministeri Fiscal, així com als progenitors o titulars de la guarda i té eficàcia immediata, cosa que suposa la suspensió de la pàtria potestat.

Ja sigui resolució provisional o definitiva de desemparament la llei, en el seu article 120 enumera quines són les mesures de protecció que es poden prendre, les quals queden degudament descrites des de l'article 125 fins l'article 152. Així, les possibles mesures de protecció són les següents:

- **L'acolliment familiar simple** per una persona o família que pugui suplir, temporalment, el nucli familiar natural de l'infant o l'adolescent. Pot ser en família extensa o aliena.
- **L'acolliment familiar permanent**, en família extensa o aliena sempre que es prevegi que el desemparament sigui definitiu o no es consideri més favorable l'acolliment preadoptiu o aquest no sigui possible.
- **L'acolliment familiar en unitat convivencial d'acció educativa.** Aquest acolliment serà exercit per persones prèviament seleccionades i qualificades per raó de titulació, formació i experiència en l'àmbit de la infància i/o l'adolescència.
- **L'acolliment en centre residencial:**
 - *d'acció educativa (CRAE)*: consisteix en l'ingrés de l'infant o l'adolescent en un centre obert (integrat en un barri o una comunitat), públic o concertat, adequat a les seves característiques per tal que rebi l'atenció i l'educació necessàries. Les funcions inherents a la guarda són delegades al director/a del centre.

- *d'acció intensiva (CREI)*: aquests centres, a diferència dels CRAE's incorporen en la seva configuració arquitectònica elements constructius de protecció, amb l'objecte d'afavorir l'eficàcia dels programes educatius, prelaborals o de tractament psicològic o terapèutic.
- **L'acolliment preadoptiu**: és el pas previ a l'adopció i s'acorda:
 - quan no és possible reintegrar a l'infant o l'adolescent a la pròpia família i es desconsidera que el més favorable al seu interès és la plena integració en una altra família mitjançant l'adopció;
 - quan els progenitors o titulars de la tutela ho sol·liciten a l'entitat pública competent i fan abandonament dels drets i deures inherents a la seva condició.
- **Mesures de transició a la vida adulta i a l'autonomia personal**: es prenen respecte d'adolescents majors de 16 anys, amb el seu consentiment, sempre que les possibilitats de retorn al nucli familiar siguin escasses o sense perspectives d'integració a altres nuclis de convivència i que tinguin risc d'exclusió social en assolir la majoria d'edat.

3.2. La Llei 14/2010, de 27 de maig, de drets i oportunitats en la infància i l'adolescència (LDOIA). Canvis introduïts

Tal i com recull Garriga (2010⁹, p. 4), la LDOIA¹⁰ *“sistematitza i agrupa en un sol text les disposicions referides a la infància i l'adolescència, ubicades fins ara en diverses lleis i deroga la Llei 37/1991, de 30 de setembre, sobre les mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció (LPMA); la Llei 8/1995, de 27 de juliol, d'atenció i protecció de la infància i l'adolescència i de modificació de la Llei 37/1991 (LAPIA) i la Llei 8/2002, de 27 de maig, de modificació de la*

⁹ Garriga Gorina, M (2010). Nota a la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència. Disponible a: www.indret.com

¹⁰ Op.cit

Llei 37/1991, de 30 de desembre, i de regulació de l'atenció especial als adolescents amb conductes d'alt risc (DD 1ª)”.

Si es fa una anàlisi detallada de l'actual llei de protecció, es troben canvis substancials respecte d'aquests blocs: la inclusió de riscos específics per raó de gènere; el dret de conèixer els orígens; el dret a decidir sobre la maternitat; la legitimació de l'adolescent per impugnar les resolucions que l'afecten i la introducció de la figura del defensor judicial de l'adolescent; la distinció entre situació de risc i situació de desemparament; els terminis per revisar la situació de desemparament i per impugnar la mesura; la consideració d'impossibilitat legal de retorn amb la família d'origen; la no necessitat de consentiment dels progenitors per constituir l'acolliment preadoptiu; novetats en les mesures de protecció.

Més detingudament, les diferències que introdueix es poden resumir de la següent manera (Garriga, 2010¹¹):

A. Perspectiva de gènere: riscos específics

S'inclou en els principis rectors de la llei (art. 10.1), es troba en diversos apartats de la llei i específicament es concreta en l'article 102, lletra h, en la que en les pràctiques discriminatòries ja s'inclou *“el risc de patir l'ablació o la mutilació genital femenina i la violència contra elles”*.

B. Dret a conèixer els orígens

En el Títol II de la LDOIA¹², relatiu als drets dels infants i els adolescents, es recull a l'article 30 el següent:

“1. Els infants i els adolescents tenen dret a llur identitat personal i sexual, i a tenir un nom i una nacionalitat, des del moment de néixer.

¹¹ Op.cit

¹² Op.cit

2. Els infants i els adolescents tenen dret a conèixer llur origen genètic, pares i mares biològics i parents biològics.

3. Els infants i els adolescents tenen dret a sol·licitar a les administracions públiques competents la documentació que els permeti acreditar llur identitat.”

Si bé, en l'àmbit de les adopcions aquesta situació es troba regulada en el Llibre Segon del Codi Civil Català¹³ en l'article 235.49, punts 1 i 2 reconeix aquest dret a l'infant adoptat, cas que l'infant o l'adolescent estigui cercant el seus orígens biològics perquè la seva concepció fou mitjançant donació de gàmetes, el seu dret a la informació entra en contradicció amb la Llei de reproducció assistida¹⁴, en el seu article 3, apartat 6 (entre d'altres), que garanteix l'anonimat de les donacions i la confidencialitat de qualsevol d'aquestes dades.

En tot cas, i com apunta Garriga (2010¹⁵) en el seu article, el que queda garantit és el dret a conèixer els orígens i queda reconeguda l'obligació de les administracions a facilitar als adoptats la informació respecte de la seva filiació biològica.

C. Dret a decidir sobre la maternitat

En l'article 47, dins del capítol de drets relatius a la salut, es reconeix que *“la noia té dret a decidir sobre la seva maternitat”*, malgrat que, en cap cas, se'l poden reconèixer més drets que aquells que es recullen a la llei orgànica sobre salut reproductiva¹⁶ ni varia els supòsits per a la interrupció voluntària de l'embaràs ni els requisits respecte del consentiment exprés per part dels representants legals de la menor d'edat tal i com s'especifica en la llei orgànica posterior¹⁷, que suprimeix l'apartat quart de l'article 13.

¹³ Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família

¹⁴ Lei 14/2006, de 26 de mayo, sobre técnicas de reproducción humana asistida.

¹⁵ Op. cit

¹⁶ Ley Orgánica 2/2011, de 3 de marzo, de salud sexual y reproductiva y de la interrupción voluntaria del embarazo

¹⁷ Ley Orgánica 11/2015, de 21 de septiembre, para reforzar la protección de las menores y mujeres con capacidad modificada judicialmente en la interrupción voluntaria del embarazo.

Quant a la renúncia de nadons, la LDOIA parla de trenta dies com el temps que la mare per fer la renúncia voluntària del fills (art. 148. 2) però no la regula, igual que en la llei del 1991 (LPMA).

D. Legitimació de l'adolescent per impugnar les resolucions que l'afecten

L'article 17 recull el principi segons el qual: *“Els infants i els adolescents poden exercir i defensar ells mateixos llurs drets”*. A tal efecte, i com a figura innovadora, la LDOIA introdueix la figura del procurador, en l'article 118, que diu: *“Les funcions d'inspecció, d'atenció a les sol·licituds i queixes dels menors tutelats i l'atenció de les peticions d'informe del Síndic de Greuges, i també la funció d'elevat recomanacions i propostes en l'àmbit de les situacions dels infants i adolescents, poden ésser atribuïdes a un funcionari o funcionària del departament competent en atenció als infants i als adolescents, que ha d'ésser nomenat procurador o procuradora de la infància. En qualsevol cas, reglamentàriament s'ha de regular la figura o òrgan esmentat depenent de la unitat directiva competent en l'atenció als infants i als adolescents.”*

En aquesta mateixa línia, en l'article 123.3, s'estableix que en cas que l'adolescent vulgui impugnar la resolució de desemparament es *“requereix que prèviament l'autoritat judicial hagi nomenat un defensor o defensora judicial, segons el que estableix el Codi civil. A aquests efectes, quan, un cop notificada la resolució, l'adolescent manifesti, dins de termini, la seva disconformitat i la voluntat d'impugnar, l'òrgan competent que hagi assumit la tutela ha de promoure el dit nomenament judicial”*.

E. Distinció entre situació de risc i situació de desemparament

Com s'ha recollit en els punts anteriors, la llei distingeix entre situacions de risc i situació de desemparament, essent el punt d'inflexió la necessitat o no de separar l'infant o l'adolescent del seu entorn familiar. Així, desapareix la mesura *“contenció en el propi nucli familiar”*, que sí estava recollida en l'anterior legislació, ja que aquesta situació administrativa passaria a considerar-se situació de risc i, per tant, no requereix de la separació del nucli familiar ni de la resolució administrativa.

Així mateix, explicita qui assumeix les competències en cada cas. En les situacions de risc, l'administració local serà qui valori la situació i promogui les mesures adients per garantir el cobriment de les necessitats de l'infant o l'adolescent (arts. 99 i 102). En el cas de la situació de desemparament, serà l'administració autonòmica qui té la competència en aquesta matèria i qui assumeix les funcions tutelars ja que la potestat parental o la tutela ordinària queden suspeses (art. 105).

Quant a terminis, es preveu un procediment simplificat per dictar la resolució de desemparament cas que els progenitors o els adults que tenen assumeixen les funcions de guarda mostrin la seva conformitat amb la mesura (art. 107). Així mateix, la nova regulació limita el termini per a oposar-se judicialment a la declaració de desemparament **a tres mesos** comptadors des de la notificació de la resolució que l'acorda.

3.3. El procediment judicial d'oposició a les resolucions administratives de protecció de menors

Tal i com ja s'ha anat recollint en el decurs del present treball, les situacions de desprotecció en el quals es poden trobar els infants i els adolescents es poden diferenciar en situacions de risc o situacions de desemparament. En el primer cas, l'actuació dels poders públics se centrarà en limitar els factors de risc cercant les mesures de protecció mes ajustades a les necessitats del nen o adolescent. En la segona situació, la resolució administrativa que declara el desemparament comporta la suspensió de la potestat parental i és l'ens administratiu qui assumeix la tutela de l'infant o adolescent; és en aquest cas, en el què el Codi Civil, en el seu article 172.6¹⁸ estableix que les resolucions administratives en matèria de protecció a la infància seran recurribles judicialment.

¹⁸ Art. 176.3 CC: "Las resoluciones que aprecien el desamparo y declaren la asunción de la tutela por ministerio de la ley seran recurribles ante la jurisdicción civil en el plazo y condiciones determinados en la Ley de Enjuiciamiento Civil, sin necesidad de reclamación administrativa previa".

D'acord amb aquest principi, la LEC¹⁹ preveu un procediment d'oposició a les resolucions administratives en matèria de protecció de menors (arts. 779 i 780)²⁰.

3.3.1. Concepte i naturalesa jurídica

Tal i com recull González (2008)²¹, els aspectes relatius a la protecció de la infància i l'adolescència exigeixen celeritat en la seva resolució. Així, el legislador regula un procediment senzill i àgil per evitar als infants el patiment de les conseqüències derivades d'una justícia tardana. D'aquesta manera, això comporta la creació d'una especialitat procedimental. Concretament, es diferencien dues parts: una primera en la què s'introdueixen les al·legacions mínimes per a la incoació i l'obtenció, per al seu coneixement, del procediment administratiu previ; i una segona, que és el procediment judicial en sí mateix, que es tramitarà per la via del judici verbal.

Els processos de menors queden regulats al Títol I del Llibre IV de la nova llei processal civil²², juntament amb els de capacitat, filiació i matrimoni. En l'exposició de motius, s'assenyala que es tracta de "*processos especials imprescindibles*"²³ que exigeixen una tramitació diferenciada de la pròpia dels procediments ordinaris atenent a les característiques derivades dels *drets substantius* en joc i del "*indiscutible interès públic inherent al objecte processal*". Conseqüentment, en aquests processos no poden regir plenament el principi dispositiu i d'aportació de part; ans al contrari, se substitueixen pels seus oposats: el principi d'oficialitat i d'investigació oficial (González, 2008²⁴). Aquesta atenuació del principi dispositiu i del principi d'aportació es manifesta, en la LEC, de la següent manera:

¹⁹ Op.cit

²⁰ Capítol V del Títol I del Llibre IV

²¹ González Pillado, E (2008). Procedimiento de oposición a las resoluciones administrativas de protección de menores tras la reforma de la Ley 54/2007. Indret (2) abril 2008. Disponible en: www.indret.com

²² Llei d'Enjudiciament Civil 1/2000, de 7 de gener. Disponible en: <http://civil.udg.es/normacivil/estatal/LEC/default.htm>

²³ Apartat XIX

²⁴ Op.cit

- El procediment judicial no es pot endegar d'ofici, ja que s'ha de garantir la imparcialitat judicial; es necessita que algú aliè a la jurisdicció iniciï el procediment.
- Les parts no podran disposar de l'objecte del procediment (només en assumptes de contingut patrimonial); es permet, així, el desistiment (art. 751 LEC).
- El Ministeri Fiscal sempre serà part per tal de garantir els drets dels infants i dels adolescents (art. 749 LEC).
- L'activitat aleatòria i probatòria no es troba de forma exclusiva en les parts; el jutge pot resoldre el litigi d'acord amb els fets objecte de debat i que s'hagin pogut provar, independentment de quina hagi estat la forma d'introducció al procediment judicial. També es permet a l'òrgan jurisdiccional la pràctica de proves d'ofici (art. 752 LEC).

3.3.2. Àmbit d'aplicació

Amb caràcter general, es pot afirmar que es podrà tramitar una demanda d'oposició a qualsevol decisió que afecti a l'infant o l'adolescent que hagi estat presa per l'ens administratiu que tingui com a funció la protecció a la infància.

L'objecte d'aquest procediment inclou, entre d'altres, la resolució administrativa que declara la situació desemparament; la resolució administrativa denegatòria de la sol·licitud que es deixi sense efecte la tutela assumida per l'Administració, de la petició de cessament de la tutela administrativa, de cessament de la guarda voluntària, de la modificació del sistema de comunicació i estança, del cessament del acolliment familiar i la resolució administrativa que acordi mesures educatives amb les quals discrepin els progenitors; la de no idoneïtat del sol·licitant per a l'adopció i totes aquelles que tingui per objecte suplir la voluntat discrepant dels progenitors, en determinats casos (internaments psiquiàtrics, operacions quirúrgiques...).

3.3.3. Competència

La competència objectiva correspon als jutjats de primera instància o els de família, si existeix aquesta jurisdicció especialitzada.

La competència territorial queda determinada pel article 779 de la LEC, el qual determina que serà competent el jutjat de 1a instància o família del “domicili de l’entitat protectora”. Als supòsits recollits als arts. 179²⁵ i 180²⁶ del Codi Civil, la competència correspondrà al jutjat del domicili de l’adoptant.

En el cas que ens ocupa, els processos d’oposició a la mesura administrativa s’han dut a terme als jutjats de família de Barcelona, ja que la Direcció General d’Atenció a la Infància i l’Adolescència té la seva seu a Barcelona capital.

3.3.4. Les parts

3.3.4.1. Activa i passiva

La posició activa podrà ser assumida pels progenitors, tutors o guardadors del nen o l’adolescent; són les persones a les quals s’ha de notificar la resolució administrativa de protecció. El propi menor d’edat pot ser part activa sempre i quan tingui judici suficient per impugnar les resolucions administratives, quan no estigui conforme amb el seu contingut, sempre que el Ministeri fiscal no sia qui consideri que s’ha de procedir a aquesta impugnació (González, 2008²⁷). En aquests casos, i així també ho recull la LDOIA, l’infant o l’adolescent podrà estar representat al procés judicial per un defensor judicial.

La posició passiva queda assumida per l’ens públic que s’encarregui de la protecció a la infància i l’adolescència (la DGAIA, en el nostre cas), ja que és qui ha dictat la resolució que s’impugna.

A més, hauran de ser convocades al procés totes aquelles persones que mantinguin relacions de potestat parental o de tutela de l’infant o de l’adolescent.

²⁵ En aquest article es recullen els drets de la persona adoptada.

²⁶ En aquest article es recullen els drets de la persona adoptada.

²⁷ Op.cit

Especialment, en allò que fa referència als pares i mares biològics dels menors d'edat ja que, amb freqüència, la impugnació la promou un d'ells mentre que l'altre està conforme amb la resolució; per aquest motiu no es pot donar continuïtat al procediment sense donar-li la oportunitat d'intervenir ja sigui como coadjuvant d'acord amb l'art. 13²⁸ LEC o, fins i tot, com a demandat.

3.3.4.2. El Ministeri Fiscal

En aquests processos pot actuar com a part activa sempre i quan consideri que la resolució dictada per l'Administració és contrària a l'interès del nen i l'adolescent. En la resta de casuística, el Ministeri Fiscal podrà actuar en posició activa o passiva com representant del menor d'edat assumint la seva defensa y representació, instant l'adopció de les mesures que siguin adequades ala seva especial situació i necessitats i actuant sempre en la defensa dels seus interessos. Fins i tot, en aquells casos en que l'infant o l'adolescent tingui el seu propi representant, el Ministeri Fiscal haurà d'intervenir per vetllar per la correcta actuació d'aquest en la defensa dels interessos del menor d'edat.

3.3.4.3. Postulació processal

Tot i la senzillesa processal (judici verbal, art. 753 LEC), la importància del objecte processal justifica la intervenció preceptiva d'advocat i procurador per tal de garantir que les parts estiguin degudament representades i assistides.

Pel que fa a la part passiva, que sempre serà l'Ens públic competent en matèria de protecció a la infància, la seva actuació processal serà mitjançant l'Advocat de l'Estat o dels Lletrats de la comunitat autònoma, sense necessitat de procurador.

3.3.5. Procediment

Tal i com es ve recollint, el procediment adequat per tramitar aquestes demanades és el Judici Verbal, amb les previsions específiques que conté l'art. 780²⁹

²⁸ Recull els supòsits en els quals poden intervenir en el procediment judicial subjectes que originalment no eren part demandant ni demanada.

LEC i amb les especialitats previstes a les Disposicions Generals del Capítol I, del Títol I, del Llibre IV³⁰.

A) Caràcter preferent del procediment

L'art. 779 LEC recull que: *“Los procedimientos en los que se sustancie la oposición a las resoluciones administrativas en materia de protección de menores tendrán carácter preferente”*.

B) Exclusió de la reclamació administrativa prèvia

L'art. 780.1 preveu la innecessarietat de la reclamació administrativa prèvia a la impugnació de la resolució administrativa, característica deguda a la agilitat dels procediments que afecten als menors d'edat.

C) Fase d'impugnació. Integració de l'expedient administratiu

S'estableix un tràmit previ a la presentació de la demanada que té com objectiu que el demandant pugui conèixer tota la informació que ha emprat l'Administració per adoptar la mesura de protecció. D'aquesta manera, el procediment s'inicia amb un escrit inicial que ha d'incloure la pretensió i la resolució a la qual s'oposa (art. 780.2 LEC).

S'estableix com a termini per a l'oposició 3 mesos d'ençà de la notificació del desemparament i 2 mesos per qualsevol altra resolució. L'Administració té un termini de 20 dies per aportar un testimoni de l'expedient administratiu.

3.3.6. Al·legacions

En qualsevol moment del procés serà possible introduir fets que tinguin relació amb l'objecte de debat, sense necessitat que concorrin les notes de novetat o ignorància que preveu art 286³¹ LEC. Només es necessita que estigui inclòs al procediment i que sobre ell recaigui activitat probatòria.

²⁹ Regulació del Procediment Judicial d'Oposició a Mesura Administrativa

³⁰ Arts. Del 748 al 755

³¹ Fets nous o de nova notícia. Prova

3.3.7. Vista. Activitat probatòria

El jutge resoldrà, en primer lloc, les possibles excepcions processals previstes en l'art. 443³² LEC. Després donarà la paraula a les parts.

La proposta de la prova, tal vegada hagi estat admesa per l'òrgan jurisdiccional, es practicarà juntament amb la que ell estimi convenient; finalitzat això, es darà per finalitzada la vista i es dictarà sentència en els 10 dies següents.

La prova haurà d'executar-se en l'acte de la vistes o en el termini que indiqui l'òrgan jurisdiccional, que no podrà excedir els 30 dies. Durant aquest termini, es permet al jutge acordar d'ofici les proves que estimi necessàries per comprovar la concurrència de les circumstàncies exigides en cada cas, segons la legislació civil aplicable (art. 770.4 LEC).

3.3.8. Finalització del procés

Practicades les proves oportunes, el tribunal dictarà sentència en un termini màxim de 10 dies, denegant o estimant l'oposició a la mesura administrativa.

El recurs d'apel·lació es tramitarà en la forma ordinària (arts. 455 al 467 LEC).

3.4. La pericial judicial. Equips psicossocials judicials

3.4.1. El dictamen pericial

La prova pericial o dictamen de pèrit és un mitjà de prova que realitza una persona aliena al procediment judicial i amb coneixements especialitzats sobre una matèria i que aporta al jutge o tribunal, elements que permeten una millor valoració dels fets i de les peticions que aporten les parts del procediment. Tot

³² Ens remet a l'art 416 LEC, en el qual es regulen els següents supòsits:

“1.ª Falta de capacidad de los litigantes o de representación en sus diversas clases;

2.ª Cosa juzgada o litispendencia;

3.ª Falta del debido litisconsorcio;

4.ª Inadecuación del procedimiento;

5.ª Defecto legal en el modo de proponer la demanda o, en su caso, la reconvención, por falta de claridad o precisión en la determinación de las partes o de la petición que se deduzca”.

sempre, considerant que la prova pericial s'ha de referir als conceptes propis d'un saber especialitzat.

L'objectiu de la pericial és proporcionar al Jutge un coneixements especialitzats, en una matèria diferent a la del dret pròpiament i, que li permetin obtenir elements necessaris per tal de poder valorar i ponderar tot aquells factor que sorgeixin en el procediment judicial.

Des d'aquesta perspectiva, l'informe pericial judicial es realitza durant el procés de prova. Del Amo (1984)³³ (a Palacín Vega, F. J (2001)³⁴), atorga al perit la qualificació *d'auxiliar* del Jutge.

En la Llei d'Enjudiciament Civil (1/2000³⁵), queda recollit, en la secció 5ena, allò referit al dictàmens de perits³⁶. El jutge, quan sol·licita la pericial, assenyala al pèrit l'àmbit de les actuacions sobre el qual ha de versar l'informe. Tot i això, serà el pèrit qui decideix sobre les seves actuacions i els límits d'aquestes, la metodologia i els mitjans a emprar, tot per poder donar la resposta que s'ha sol·licitat.

De la mateixa manera, el tribunal valorarà l'informe segons les regles de la sana crítica (Art. 348 LEC), motiu pel qual les valoracions dels informes pericials forense en l'àmbit civil, no devenen vinculants a la decisió judicial.

3.4.2. L'origen i evolució dels equips tècnics. L'Equip d'Assessorament Tècnic de Família de Catalunya

El 1983, després de l'aprovació de la Llei del Divorci i la creació dels Jutjes de Família en algunes ciutats, a instància del Consejo General del Poder Judicial (CGPJ), el Ministeri de Justícia va impulsar la creació dels anomenats Equips

³³ Del Amo, L. (1984): Valoración jurídica del peritaje psiquiátrico sobre neurosis, psicopatías y trastornos de la sexualidad. *Ius Canonicum*. 22. 651 – 706.

³⁴ Palacín Vega, F. J (2001): La evaluación psicológica en los procesos de nulidad y separación matrimonial. En Jiménez Gómez, F. (coord.)(2001): Evaluación psicológica forense. Matrimonio y procesos de protección con el menor. Salamanca: Amaru Ediciones.

³⁵ Op.cit

³⁶ Art. 335: *Objecte i finalitat del dictamen de perits. Jurament o promesa d'actuar amb objectivitat*

Psicosocials, institucionalitzant les figures del psicòleg i el treballador social com a professionals adscrits a l'Administració de Justícia. Així es van adscriure aquestes professions, entre d'altres jurisdiccions, als Jutjats de Família i a la resta de la jurisdicció civil (Albarrán, 1989³⁷. Citat per Martín Corral, 2002 i per Palacín Vega, F. J (2001)).

En el procés de transferència de competències a les comunitats autònomes, les competències de justícia i amb elles, la gestió i responsabilitat dels equips, també es transfereix. A Catalunya, aquesta transferència es realitza a l'any 1991, com a resultat de la renovació del Conveni de col·laboració entre el CGPJ i la Generalitat de Catalunya, l'11 d'octubre de 1990.

L'equip tècnic actua, sempre a petició judicial, quan existeixen discrepàncies sobre en el sistema d'organització familiar més ajustat a les circumstàncies familiars i del fills menors d'edat, quan el sistema de relacions familiars comporta alguna dificultat per als fills implicats, davant la possibilitat d'establir uns contactes avis – néts; així com, quan hi ha una oposició judicial a una mesura administrativa de protecció de menors o d'idoneïtat per a l'adopció.

Amb el pas del temps, l'augment de demanda i de ruptures familiars va contribuir a l'increment, tant de jutjats de família com d'equips psicosocials, per poder donar resposta a aquest augment de demanda i afavorí, així, que s'estenguessin a la resta de territoris on no s'havien creat.

A Catalunya, que s'havia creat a Barcelona, quan el Departament de Justícia assumeix les competències en aquesta matèria, l'any 1991, augmenta progressivament el nombre de professionals i s'estableix una organització per jurisdicció, diferent a la majoria de territoris de l'estat espanyol.

Al llarg d'aquests anys de funcionament, l'equip ha anat adquirint una àmplia experiència i coneixements, que s'han anat incorporant als objectius i continguts dels diferents programes d'intervenció; sempre seguint ajustar-nos al

³⁷ Albarran Olivera, A. J. (1989): Figura y función del psicólogo en los órganos judiciales. *Boletín de Información del Ministerio de Justicia*, nº1525, 1722 – 1741

màxim als canvis i les noves realitats socials. De la mateixa manera, des del punt de vista metodològic, també s'han anat definit i perfilant la metodologia emprada, per promocionar l'augmentar d'eficàcia i eficiència.

Els programes d'actuació en els quals s'emmarca la intervenció de l'EATAF actualment, queden reflectits en la següent taula:

TIPUS DE PROGRAMA	PROTOCOL D'ACTUACIÓ	
Programa d'Assessorament tècnic en l'àmbit de família	Relacions familiars	Relacions familiars Violència de gènere (VIDO) Curt termini
	Oposició a mesura administrativa en protecció de menors	
	Oposició a mesura administrativa en idoneïtat	
Programa de Seguiment tècnic en l'àmbit de família	Règim familiar	
	Violència de gènere (VIDO)	
	Punt de Trobada	

Taula 1: Programes d'intervenció del SATAF

Tots els programes i els seus respectius protocols d'actuació comparteixen aquests principis d'intervenció:

- **l'interès suprem dels menors**, que està estretament relacionat amb la

- responsabilitat dels seus progenitors o representants legals i amb allò que aquests els puguin aportar en les esferes afectiva, relacional i educativa.
- **la igualtat davant la llei de totes les persones que són objecte de la intervenció**, que obliga a actuar des d'una perspectiva de neutralitat i imparcialitat.
- **el respecte dels drets i garanties**, que requereix informar les parts en litigi sobre quin/a és: el motiu de la intervenció, l'encàrrec judicial, la metodologia que s'ha d'utilitzar, la finalitat de la intervenció i el destí de la informació. Els professionals tenen el deure d'informar les parts i aquestes tenen dret a conèixer el motiu de la intervenció, com es farà i quin és el destí i la finalitat de l'informe.
- **el principi d'intervenció mínima i el respecte del dret a la intimitat de les persones**, que obliga a actuar dins dels límits estrictament necessaris per a l'elaboració de l'informe, i evitar així ingerències il·legítimes en l'esfera personal, social o laboral dels litigants i dels menors.
- **el principi de corresponsabilitat**, que implica una redefinició de les responsabilitats dels litigants com a pares.
- **el principi de competència dels equips**, que estableix els límits de la intervenció d'acord amb els objectius assenyalats en cada protocol d'actuació tècnica.
- **els principis d'eficàcia i d'eficiència**, que obliguen a donar un adequat compliment al requeriment judicial sense dilacions i respectant els terminis establerts.

A més d'aquests principis, el model d'intervenció en el qual es basa l'EATAF té en compte 3 eixos importants:

1. Els principis d'actuació que es deriven tant de la normativa en matèria de protecció de la infància, com la normativa i els principis d'actuació de l'Administració Pública, com els principis, codis deontològics i criteris d'intervenció tècnica de l'exercici de les professions del psicòleg i del treball social.
2. La petició judicial i la finalitat de l'informe emès, que delimiten la intervenció tècnica amb els objectius específics que marca cada protocol tècnic d'intervenció.
3. Els protocols tècnics, els quals defineixen un mètode, uns instruments i unes pautes d'actuació unificades per a tots els professionals; alhora, emmarquen la intervenció tècnica segons els continguts de les peticions judicials i estableixen un marc comú. Devenen, així, una guia de treball emprada internament pels professionals que conformen l'Equip.

3.4.3. Programa d'Assessorament Tècnic³⁸

La finalitat d'aquest programa és aportar al procediment judicial un dictamen psicològic i/o social. Aquest dictamen versarà sobre la situació del menor, les relacions parentofilials, les capacitats parentals i, en general, qualsevol altra circumstància rellevant, a fi que els jutges les puguin tenir en compte a l'hora d'adoptar o revisar les mesures judicials en relació amb la família i sota el principi general de *favor filii*.

Les funcions específiques de l'Equip d'Assessorament Tècnic en l'Àmbit de Família, amb relació a aquest programa, són realitzar l'avaluació familiar quant a:

- la situació del menor
- valorar les competències parentals relacionades amb avaluacions de custòdia i/o règim de visites.

38

http://administraciojusticia.gencat.cat/web/.content/home/seccions_tematiques/assessorament_tecnic_familia/programes-i-protocols/programes_assessorament_tecnic_civil_ambit_familia.pdf

- valorar els indicadors relacionats amb els condicionants que poden afectar la parentalitat o altres factors psicosocials dels adults i/o menors implicats en els procediments judicials esmentats.
- valorar les repercussions per als menors derivades d'elements significatius en les circumstàncies familiars: canvis de residència, règims de visites, violència entre progenitors, etc.
- aportar indicadors de viabilitat de les peticions de guarda compartida quan el jutge necessita elements específics per prendre la decisió.
- l'avaluació de les capacitats parentals i educatives dels progenitors i/o familiars en procediments d'oposició a tuteles administratives.
- aportar indicadors de viabilitat dels grups familiars que inicien procediments judicials d'oposició a la no idoneïtat per a l'adopció.

De la mateixa manera, tal i com queda recollit en el propi programa, les funcions de l'EATAF, en el marc del programa d'assessorament tècnic són les següents:

- fomentar l'acostament dels posicionaments parentals en benefici del menor i, a ser possible, facilitar la comunicació i l'establiment de bases pròpies d'un model de corresponsabilitat i de coparentalitat.
- apreciar la compatibilitat del moment del menor amb el moment familiar.
- evitar la victimització secundària, especialment als menors i en els supòsits de violència de gènere.

Tal i com ha quedat reflectit en la Taula 1, el Programa d'Assessorament Tècnic Civil es divideix en diferents línees d'intervenció que es concreten en:

- **Relacions familiars:** en aquestes intervencions s'emet un dictamen tècnic respecte de la situació del menor, les relacions parentofilials, la idoneïtat d'establir i/o modificar règims de comunicació i estada i la valora-

ció dels entorns familiars en relació als fills comuns, així com altres circumstàncies relacionades amb els procediments de separació i/o divorci.

En el marc del programa d'Assessorament i a partir de la creació del Jutjats de violència sobre la dona, una part de les demandes judicials realitzades a l'Equip tenen un transfons de situacions de violència en l'àmbit familiar. Per aquest motiu s'ha creat un marc d'actuació concret i disposem d'un "Protocol d'actuació en els casos derivats dels Jutjats de violència vers la dona".

En aquesta línia i també en el marc del programa d'Assessorament, els jutjats ens fan tramesa de peticions judicials que suposen un temps d'intervenció inferior al previst en la resta de casos. Així doncs, s'ha creat un "Protocol d'actuació en casos a curt termini" per donar resposta a aquestes peticions.

Així mateix, i arran de la modificació legislativa del Codi Civil Català, en el seu llibre segon, on es concreten aspectes del pla de parentalitat i la responsabilitat parental compartida, l'EATAF ha creat el "Protocol d'actuació en casos de responsabilitat parental compartida". La seva finalitat, com la dels anteriors protocols es poder donar una resposta ajustada a la petició judicial, en aquest supòsit.

- **Oposició a mesura administrativa (protecció a la infància / idoneïtat per a l'adopció):** en aquestes intervencions, l'EATAF té la tasca d'emetre un dictamen psicosocial respecte de la capacitat educativa i protectora dels progenitors i/o altres familiars per fer-se càrrec d'un menor (en els expedients de protecció de menors) o respecte de la capacitat parental dels possibles adoptants, amb la finalitat de valorar un entorn que garanteixi i cobreixi les necessitats d'un menor susceptible de ser adoptat (en els expedients d'idoneïtat a l'adopció).

3.5. L'assessorament en el procediment d'oposició a mesura administrativa

Com ja s'ha indicat anteriorment, aquest programa d'intervenció té com a finalitat assessorar a la instància judicial en aquelles situacions en què s'ha fet una

reclamació judicial respecte d'una resolució administrativa de desemparament d'un infant, per part del/s progenitor/s i/o altres familiars d'aquest menor d'edat o bé respecte de qualsevol altra mesura que afecti la relació entre el menor i els membres de la seva família.

L'objectiu d'aquesta intervenció és emetre un dictamen tècnic respecte de la capacitat educativa i protectora dels progenitors / familiars per fer-se càrrec de la cura de l'infant. És important assenyalar que la majoria de les peticions judicials venen formulades en aquest sentit i que el punt de partida de la nostra intervenció és una **situació de desemparament** prèvia. Així, en iniciar la nostra avaluació hi ha vigent alguna de les mesures de protecció que vigents, recollides en la llei 14/2010.

La intervenció de l'EATAF va dirigida, en aquest programa d'intervenció, a conèixer i avaluar si els progenitors disposen, en el moment actual, dels recursos mínims (materials, personals i emocionals) necessaris per cobrir les necessitats dels seus fills i filles. Cal precisar aquest aspecte ja que la mesura protectora regulada per l'Administració ha estat presa amb anterioritat a l'endegament del procés judicial i, per tant, abans d'iniciar la nostra avaluació. No és funció de l'EATAF valorar la idoneïtat de la mesura protectora ja que es desconeixen les particularitats de la situació que propicia el desemparament. L'eix vertebrador de la intervenció serà la valoració de la situació i de les capacitats actuals dels reclamants, en ares a determinar la conveniència o inconveniència de donar continuïtat a la mesura administrativa, seguint sempre el principi del millor interès del menor.

L'avaluació a realitzar es veu afectada per uns indicadors concrets que cal destacar:

- Són situacions personals / familiars que ja han estat avaluades per altres equips professionals, cosa que ha portat a la presa d'una mesura administrativa concreta. Això, genera que l'Administració sigui part activa en aquest procediment judicial, aquest aspecte s'ha de tenir en compte en

el disseny de la intervenció ja que aquesta particularitat exigeix especial cura en el moment de l'avaluació.

- Quan la petició arriba a l'EATAF, hi ha vigent una mesura de protecció que afecta, indefectiblement, l'organització familiar i les relacions establertes entre els seus membres.
- El posicionament de les persones objecte de la intervenció està condicionat tant pel propi context d'avaluació judicial, com pel fet de percebre la via judicial com l'esgotament de les seves possibilitats. Aquesta posició pot generar:
 - Atribució de la responsabilitat d'allò succeït a l'Administració
 - Negació de dificultats i projecció d'una imatge de salut i de competència parental.
- La història de relació dels reclamants amb altres professionals i altres serveis pot suposar un condicionant quant al trasllat d'informació de les circumstàncies actual per l'aprenentatge que aquesta experiència els pugui haver donat i que els posa en alerta davant d'una nova avaluació.
- S'ha de tenir present que els infants han estat avaluats, prèviament, en més d'una ocasió, fet que desaconsella la intervenció directa amb ells per tal d'evitar la victimització secundària.
- La temporalitat transcorreguda des de l'adopció de la mesura protectora per part de l'Administració fins l'inici del procediment judicial incideix en l'elaboració de la situació per part dels membres de la família i, també, en la seva mobilització. Cobra rellevància el moment en què la família realitza l'oposició judicial a la mesura administrativa:
 - Si el temps transcorregut és breu poden donar-se dos situacions:
 - La família encara no ha pogut elaborar què representa la mesura ni decidir què fer al respecte.

- Que els equips competents dependents de l'Administració encara no hagin pogut començar amb el seu projecte de recuperabilitat de les competències parentals. En aquest supòsit, s'ha de poder permetre la implementació d'aquest pla de treball ja que pot donar lloc a la revocació, per part de l'Administració, de la mesura protectora i fa innecessària la via judicial. En aquests casos, la funció de l'EATAF serà:
 - Constatar en quin moment d'intervenció es troba l'EAIA.
 - Valorar la disponibilitat de la família per acceptar un compromís de treball amb l'EAIA, així com les possibilitats de reparació dels danys produïts a nivell familiar.
- Si el temps transcorregut és llarg es pot apreciar:
 - La cronificació de la situació que provocà la mesura de protecció i, per tant, la possible irrecuperabilitat de les competències parentals dels demandants.
 - Que la pèrdua que ha originat la mesura sigui irrevocable si es prioritza el superior interès del menor, independentment dels canvis que la família hagi pogut promoure.

3.5.1. Àrees d'avaluació

La valoració d'una situació d'aquest tipus s'ha de realitzar des d'una perspectiva multi – mètode i amb la metodologia inclosa al Protocol d'Assessorament³⁹. En aquests expedients esdevenen significatives aquestes àrees d'avaluació:

- **Respecte dels familiars demandants:**

³⁹ Op.cit

- a. Indicadors de risc que desembocaren en la mesura administrativa de protecció:
 - i. Percepció d'aquests indicadors de risc i de les circumstàncies que van propiciar la mesura protectora.
 - ii. Capacitat de reconeixement, per part dels demandants, d'aquests indicadors, com han integrat aquestes circumstàncies i com les han elaborat. Això implicaria la possibilitat de contemplar que el menor ha pogut patir un dany. Valorar si poden realitzar certa crítica respecte de les condicions que motivaren la resolució administrativa, assumir-ne algun tipus de responsabilitat.

- b. Evolució familiar post-mesura administrativa
 - i. Millores en aquells aspectes que s'assenyalaren com a deficitaris o, com a mínim, entesa de la necessitat de canvi (motivació de canvi) si el temps transcorregut des del desemparament és breu.
 - ii. Factors protectors que han desenvolupat per evitar la repetició d'una situació similar cas d'aconseguir una resolució judicial favorable.
 - iii. Participació i col·laboració amb els equips i serveis que intervenen.

- c. Projecte parental de recuperació
 - i. Qui realitza la petició
 - ii. Motivació per formular la demanda judicial d'oposició a mesura administrativa.
 - iii. Consonància entre la petició parental i l'evolució familiar.

iv. Valorar: coherència, consistència, estructuració, reflexió del projecte parental.

v. Capacitats parentals

- **Situació del menor:**

d. Situació actual de l'infant en totes les esferes.

e. Adaptació de l'infant a la mesura.

f. Vivència respecte dels familiars que el reclamen.

g. Tipus de lligam afectiu existent amb els demandants.

h. Necessitats específiques de l'infant.

4.Hipòtesis

Atenent els objectius específics de la recerca, les hipòtesis de partida que es formularen, per delimitar la investigació, foren les següents:

- HIPÒTESI 1

Existeixen diferències significatives entre els perfils de les famílies que s'oposen a la mesura administrativa.

- HIPÒTESI 2

Existeixen diferències significatives entre els indicadors de desemparament de les mostres

- HIPÒTESI 3

Existeixen diferències significatives en les mesures de protecció establertes entre les dues mostres.

5. Disseny de la recerca

El disseny metodològic d'aquesta recerca ha vingut determinat per les diferents fases de l'estudi i pels objectius marcats, tal i com queda plasmat al cronograma que apareix més endavant.

Les tècniques de recollida de dades emprades han estat tant quantitatives com qualitatives. El tractament d'aquestes dades s'ha realitzat amb el paquet d'anàlisi de dades Google Spreadsheets. L'anàlisi de les dades s'ha fet amb estadístics paramètrics i descriptius.

5.1. Selecció i aleatorització de la mostra i fonts d'informació

Després de consultar la Base de Dades s'ha pogut accedir als expedients del programa d'Oposició a Mesura Administrativa dels següents anys: 2007-2010 i 2012-2015. Als expedients de l'EATAF, consta la documentació judicial remesa pel Jutjat que adreça la petició, l'ofici judicial i una còpia de l'informe emès pels professionals referents de la família; cal destacar que, en els expedients d'oposició a mesura administrativa, la intervenció és psicosocial i els professionals que intervenen són 2: un psicòleg i un treballador social.

Després de la consulta a la Base de Dades, s'han escollit de forma aleatoritzada 100 expedients de cada franja temporal (2007 – 2010 i 2012 - 2015), a fi i efecte d'identificar diferències pre – llei / post - llei en les variables a mesurar. Així es conformen 2 mostres:

MOSTRA 1: compren la franja temporal 2007-2010, en la qual les situacions de risc i desemparament estaven regulades per la llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció i el seu posterior desenvolupament reglamentari. Inclou mesures de protecció que deixaran de ser efectives amb la nova 14/2010.

MOSTRA 2: comprèn la franja temporal 2012-2015; aquesta selecció temporal guarda relació directa amb la implementació de les mesures de protecció esta-

blertes en la LDOIA i que hem considerat necessària, a efectes de comparar ambdues mostres.

Les fonts principals d'informació que s'han utilitzat en aquesta recerca, han estat les següents:

- **Els informes tècnics de l'EATAF**

Dels informes tècnics emesos des del Servei, s'ha donat rellevància al informació que consta en els següents apartats:

- MOTIU: per tal de clarificar la demanda judicial.
- ANTECEDENTS: per tal de situar la situació familiar existent en el moment de la intervenció.
- AVALUACIÓ FAMILIAR: és l'apartat que desgrana els indicadors a explorar i la situació familiar o personal, amb les potencialitats i les dificultats
- VALORACIONS: és l'apartat en el qual es fan constar les propostes que responen a la petició judicial.

- **Les resolucions administratives i expedients de protecció dels infants**

La cerca d'informació en les resolucions administratives de desemparament i en les expedients dels infants s'ha centrat en:

- ANTECEDENTS FAMILIARS: apartat en el qual els professionals desglossen els indicadors de risc/desprotecció/desemparament que propicien la mesura de protecció a prendre
- RESOLUCIÓ DE DESEMPARAMENT: és l'espai de les resolucions administratives en el qual es determina la mesura protectora més adient.

- **Plantilla de recollida de dades** (veure annex 1):

Es va crear pels membres del grup d'investigació, en el transcurs de les diferents reunions de treball, per tal de recollir les dades d'interès de manera objec-

tiva i concreta. Així, es va considerar que les variables incloses tenien que guardar relació amb els objectius i les hipòtesis plantejades.

Aquesta plantilla va ser emplenada per cada membre del grup d'investigació. Cada plantilla, conté informació de 8 expedients.

Les variables recollides es poden visualitzar en la següent taula:

VARIABLE	DESCRIPCIÓ	CODIFICACIÓ
DEMANDANTS	Persones que inicien el procediment d'oposició a mesura administrativa	1. pare 2. mare 3. ambdós progenitors 4. altres familiars
FILLS A LA LLAR FAMILIAR	Número de fills total de la família	1. 1 fill 2. 2 fills 3. 3 fills 4. + de 3 fills
FILLS AFECTATS PER LA MESURA DE PROTECCIÓ	Número de fills afectats per la mesura de protecció	1. Tots 2. Infants (0-6) 3. Nens (6-12) 4. Adolescents (12-16) 5. Joves (16-18)
SITUACIÓ SÒCIO-ECONOMICA	Situació socio-econòmica del/dels demanadat/s en el moment de la intervenció de l'EATAF	1. Alta 2. Suficient

3. Insuficient

4. Amb ajuts

SITUACIÓ LABORAL

Situació laboral del/s demandant/s

1. En actiu

2. En situació d'atur

3. Inactiu

4. Pensionista

NIVELL D'ESTUDIS

Nivell d'estudis del/s demandant/s

1. Superiors (universitaris)

2. Mig (Batxillerat, cicle formatiu)

3. ESO (o graduat escolar)

4. No finalitzats (certificat d'estudis primaris)

INDICADORS DE RISC

Indicadors que propiciaren la mesura de desemparament

1. Personals (trastorn mental, situació de dependència, consum tòxics...)

2. Familiars (situacions de violència al nucli familiar, desestructuració familiar, manca de recursos econòmics...)

3. Context (estat de l'habitatge, precarització econòmica, manca

d'accés a la xarxa de recursos)

4. Propis del nen (edat de l'infant, discapacitat o trastorn mental i/conductual, absentisme escolar, manca de seguiment pediàtric)

MESURA DE PROTECCIÓ

Proposta realitzada per la DGAIA

1. Acolliment en el propi nucli
2. Acolliment simple en família extensa.
3. Acolliment simple en família aliena
4. Acolliment simple en centre d'acollida
5. Acolliment simple en Centre Residencial d'Acció Educativa (CRAE)
6. Acolliment simple en Centre residencial d'Acció Intensiva (CREI)
7. Acolliment permanent família extensa / família aliena
8. Acolliment pre-adoptiu

OPOSICIÓ A MESURA ADMINISTRATIVA

A quina mesura s'oposa la família

1. Desemparament preventiu
 2. Declaració de desemparament
 3. Canvi en la mesura protectora
-

			1. menys de 6 mesos
TEMPS		Temps que triga la família en endegar el procediment judicial	2. menys d'1 any 3. entre 1-2 anys 4. més de 2 anys
<hr/>			
			1. primera oposició
OPOSICIONS		Número d'oposicions judicials a les mesures protectores	2. entre 1-2 oposicions 3. més de 2
<hr/>			
			0. cap servei
			1. EAIA
INTERVENCIÓ NALS	PROFESSIO-	Equips que intervenen amb la família en començar la intervenció de l'EATAF	2. Serveis Socials 3. EAIA + Serveis Socials 4. CRAE / Centre Acollida 5. Serveis Especialitzats (CSMA, CSMIJ, CAS...)
<hr/>			
			0. No capacitat educativa ni protectora
VALORACIÓ EATAF		Valoració de l'EATAF en l'informe emès a la instància judicial	1. Capacitat educativa però no protectora 2. Capacitat protectora però no educativa
<hr/>			

Taula 2: Descripció de les variables

5.2. Límits territorials i temporals de la recerca

Els límits territorials que afecten la present recerca es relacionen amb la província en la qual treballen els membres d'aquest grup d'investigació. Així, malgrat l'EATAF disposa de 4 seus, una per província, només s'han tingut en compte els expedients d'Oposició a Mesura Administrativa de Barcelona.

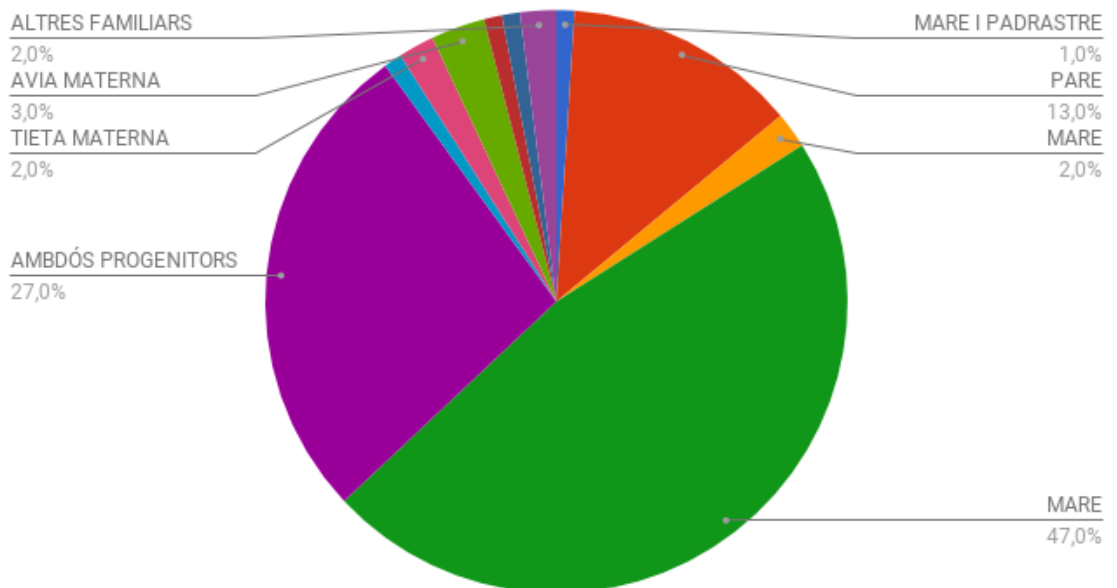
Els límits temporals s'ajusten a la franja pre-llei / post – llei que van acordar els membres del grup. Així, la **mostra 1** se circumscriu als expedients dels anys 2007 - 2010 i la **mostra 2** als anys 2012 – 2015.

6.Resultats i discussió

6.1. Mostra pre-LDOIA

S'ha constatat, tal i com es pot visualitzar en el gràfic següent, que són les mares les qui majoritàriament endeguen els procediments judicials (47%). Quants al número de fills, la majoria són nuclis composts d' 1 o 2; excepcionalment, hem trobat famílies amb més de 3 tres fills. Així mateix, les mesures de protecció s'han adoptat per tots els fills del nucli familiar; en cas contrari, és perquè ja han assolit la majoria d'edat o perquè els indicadors de desemparament afectaven a un membre de la fratria (desemparament preventiu per abús sexual com a únic indicador, conflicte amb fill adolescent o petició d'internament del propi fill).

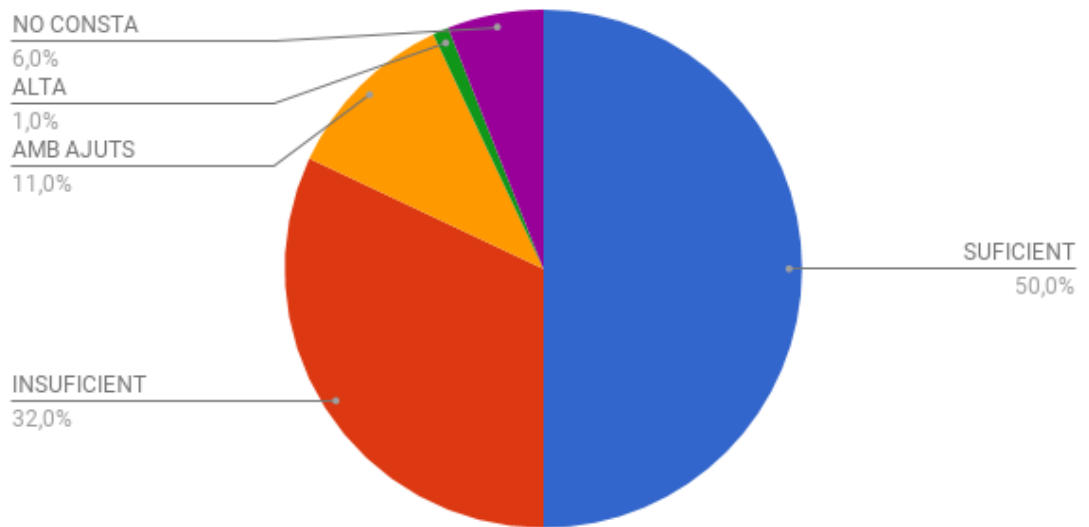
DEMANDANTS PRE-LLEI

Gràfic 3: Demandants PRE-LEDOIA

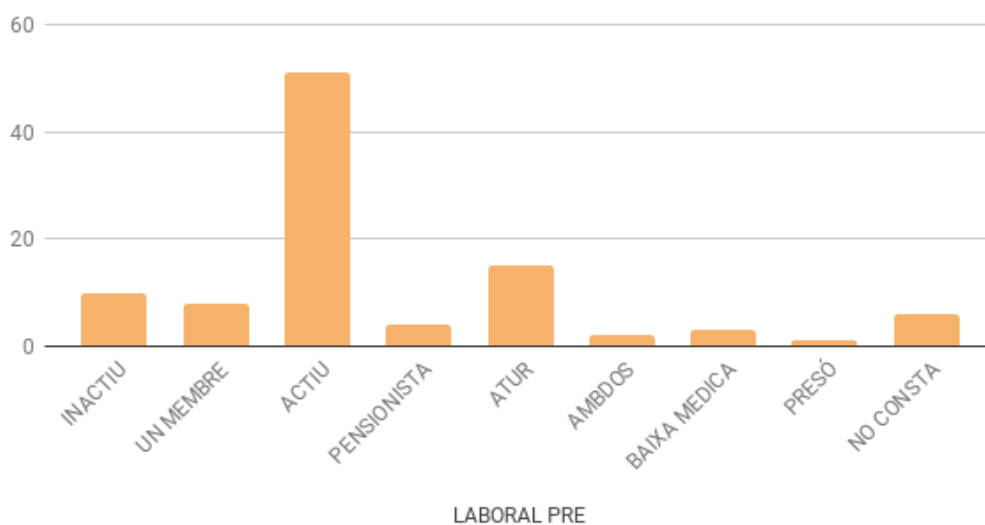
Quant a la situació sòcio-econòmica de la persona demandants, s'ha comprovat que majoritàriament disposen d'uns ingressos suficients i una situació laboral activa. En el cas que només un dels demandants (cas que s'oposin ambdós progenitors o la demanda inclogui a més d'un familiar) són els pares els que disposen de feina regulada

SITUACIÓ ECONÒMICA EN EL MOMENT DE LA INTERVENCIÓ PRE-LLEI

Gràfic 4

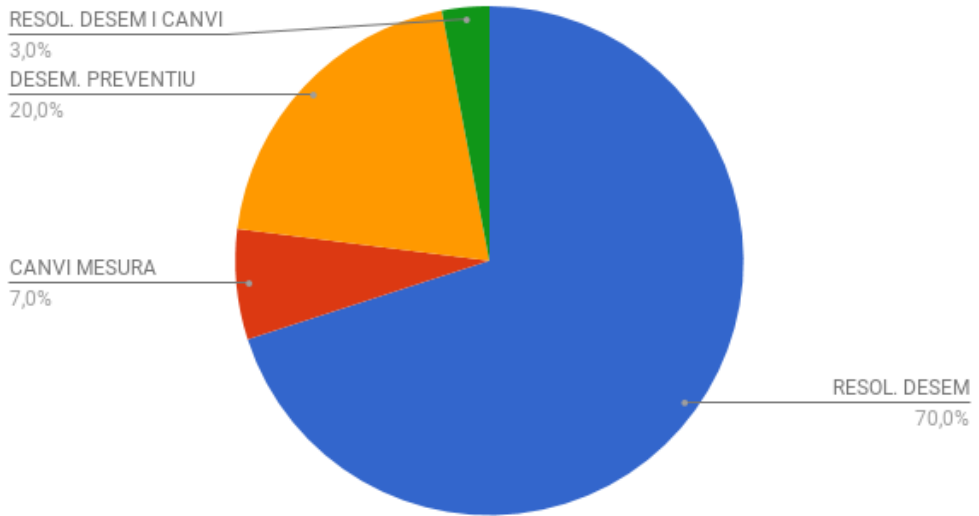
SITUACIÓ LABORAL DE LA PART DEMANDANT PRE-LLEI

Gràfic 5

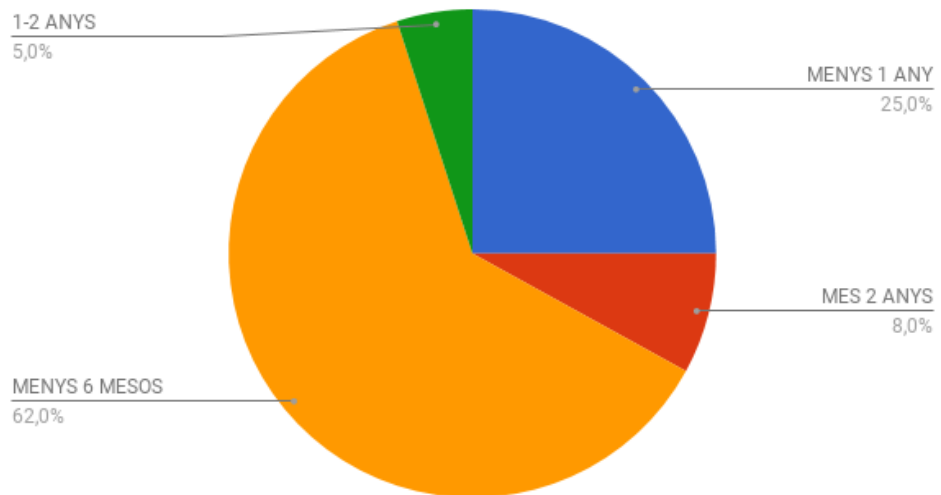
La mesura a la qual s'oposen amb més freqüència a la resolució de desempament, en el un termini inferior a 6 mesos (70%). Existeix un percentatge baix d'oposicions a mesura administrativa que excedeixen els dos anys (8%) des de la notificació; són casos en els quals hi ha alguna situació especial en la persona que endega el procediment judicial (condemna privativa de llibertat) o en el propi procediment judicial. En la majoria de casos, és la primera oposició a la mesura administrativa que realitza la família.

MESURA A LA QUE S'OPOSA LA PART DEMANDANT PRE-LLEI

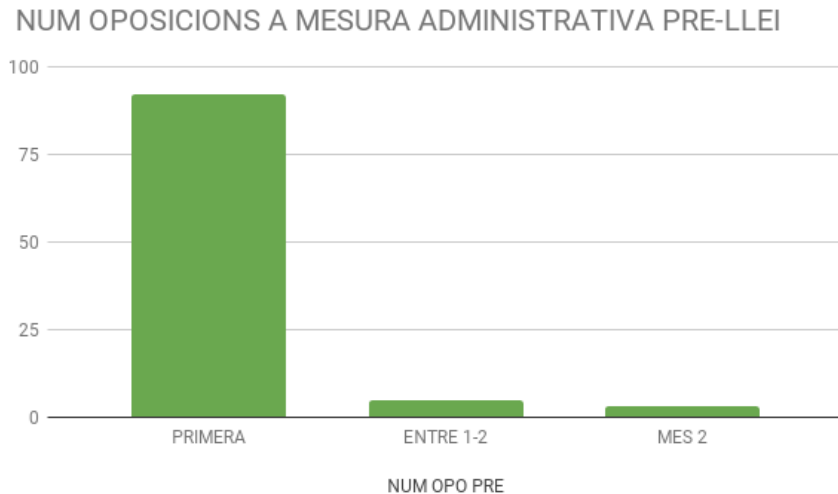

Gràfic 6

TEMPS OPO PRE-LLEI

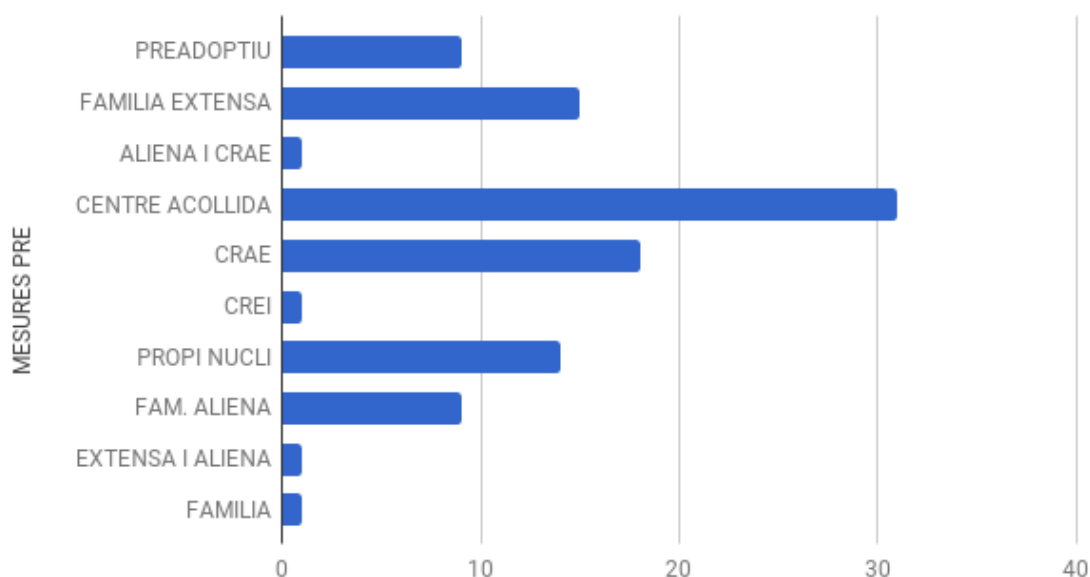
Gràfic 7

Gràfic 8

La mesura de desemparament (gràfic 9) més representativa ha estat l'ingrés del/s nen/s i/o adolescents en centre d'acollida, seguida de l'acolliment simple en centre residencial d'acció educativa (CRAE). En tercer lloc, ens trobem amb l'acolliment simple en família extensa. Cobra importància el percentatge de mesures d'acolliment en el propi nucli (14%), que supera a la mesura d'acolliment preadoptiu ja que, com es veurà més endavant, aquesta mesura desapareixerà en la mostra post-LDOIA. Excepcionalment, s'ha aplicat mesures de protecció diferents a membres d'un mateix nucli familiar, bé per alguna problemàtica concreta dels infants o de l'adolescent amb el guardadors, bé per la diferència d'edat entre els germans.

MESURES DE PROTECCIÓ PRE-LLEI

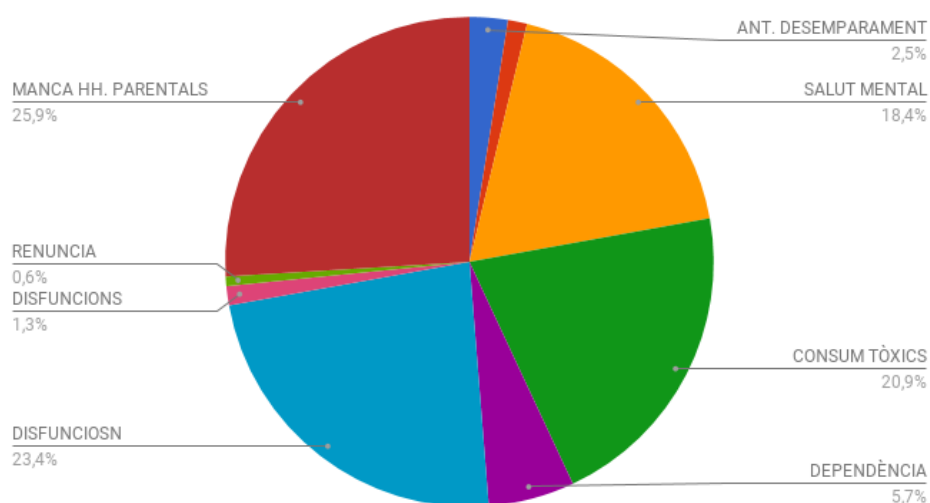

Gràfic 9

Pel que fa als recursos intervinents trobem que en més del 60% dels expedients intervé l'Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (EAIA) del territori de la/s persona/s demandants. Existeix una elevada prevalença de recursos especialitzats (salut mental, tant d'adults com infantil, centres d'atenció i seguiment a les drogodependències...).

Quant als indicadors de desemparament trobem que els **indicadors personals** són els que es veuen al gràfic 10, amb una elevada prevalença de manca d'habilitats parentals (25.9%): manca de d'empatia amb les necessitats dels infants a càrrec, dificultats per detectar les necessitats dels fills i filles, dificultat en el maneig dels espais normatius i de limitació conductual, estils educatius inadequats...; problemàtica associada al consum de tòxics en un 20,9% (alcohol, substàncies estupefaents); disfuncions conductuals en un 23,4% (trastorns mentals no diagnosticats, dèficits en el control dels impulsos..) i salut mental en un 18.4%.

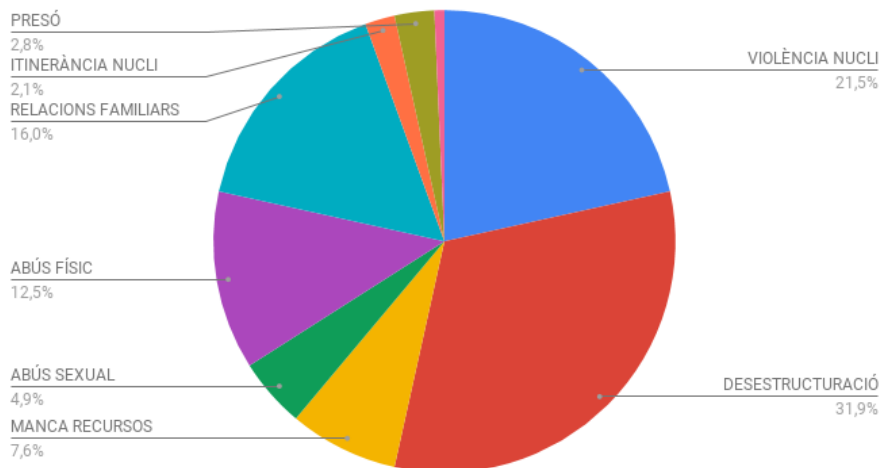
INDICADORS DE DESEMPARAMENT PERSONALS PRE-LDOIA

Gràfic 10

Pel que fa als **indicadors familiars de desemparament**, destaca la desestructuració del nucli familiar (31.9%), la presència de violència en el nucli familiar (21.5%) (ja sigui violència de gènere, violència filio-parental o violència parento-filial), i les relacions familiars distòciques (16%) que serien aquelles en les que la relació conjugal esdevé molt conflictiva i en la que els fills a càrrec es veuen implicats. Seguidament, cobra importància la presència d'abús físic vers les fills o filles (12.5%).

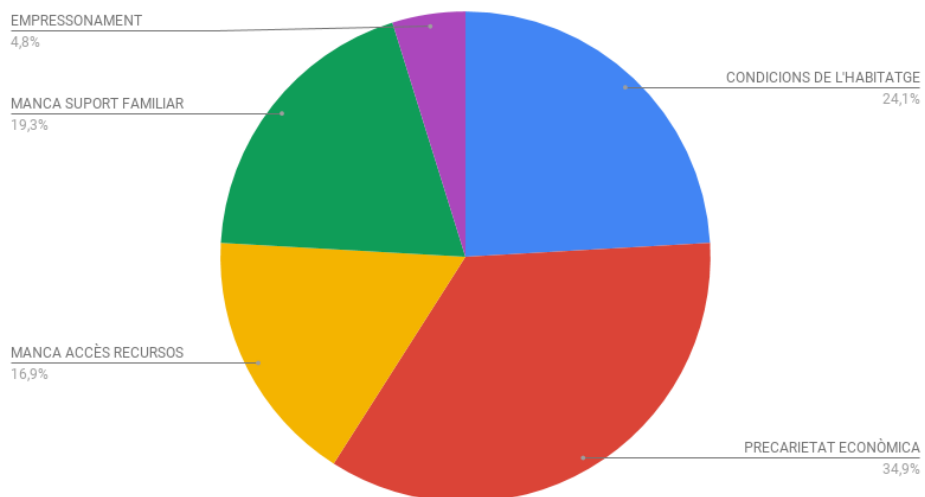
INDICADORS FAMILIAR DE DESMPARAMENT PRE - LDOIA

Gràfic 11

Com a **indicadors de desemparament relatius al context**, en més del 30% de la mostra existeix precarietat econòmica i en més del 20% les condicions de l'habitatge són inadequades.

INDICADORS DE DESEMPARAMENT RELATIUS AL CONTEXT PRE-LDOIA

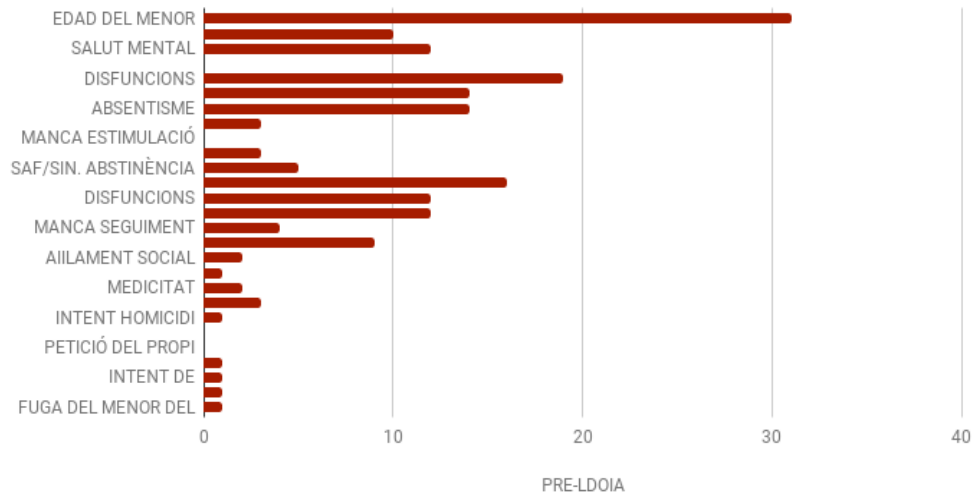

Gràfic 12

Pel que fa als **indicadors de desemparament relatius als infants i adolescents**, tenim que l'edat del nen esdevé un indicador rellevant en més del 30%

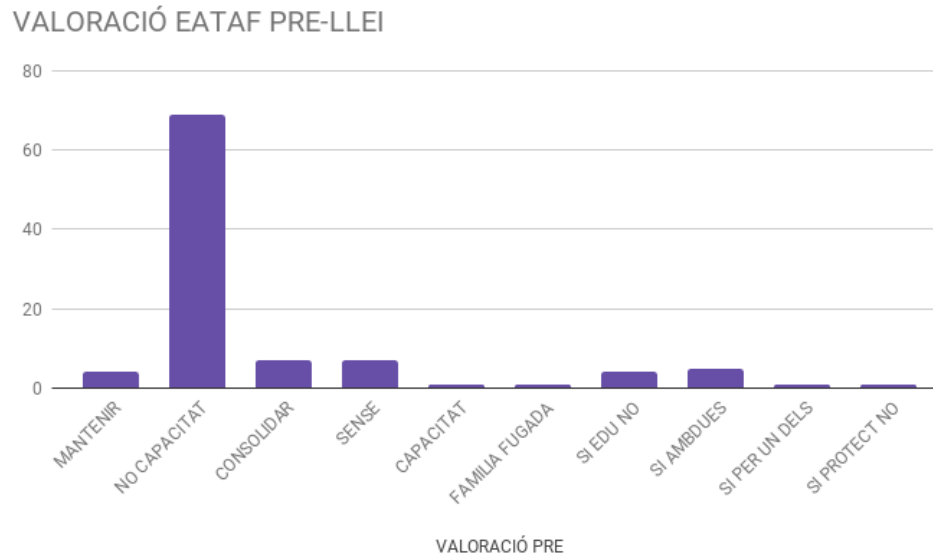
dels expedients, seguit de disfuncions conductuals, absentisme escolars i dificultats en els seguiments escolar, i la manca de pautes i límits conductuals, així com la presència de trastorns mentals diagnosticats (salut mental).

INDICADORS DE DESEMPARAMENT RELATIUS ALS INFANTS I ADOLESCENTS

Gràfic 13

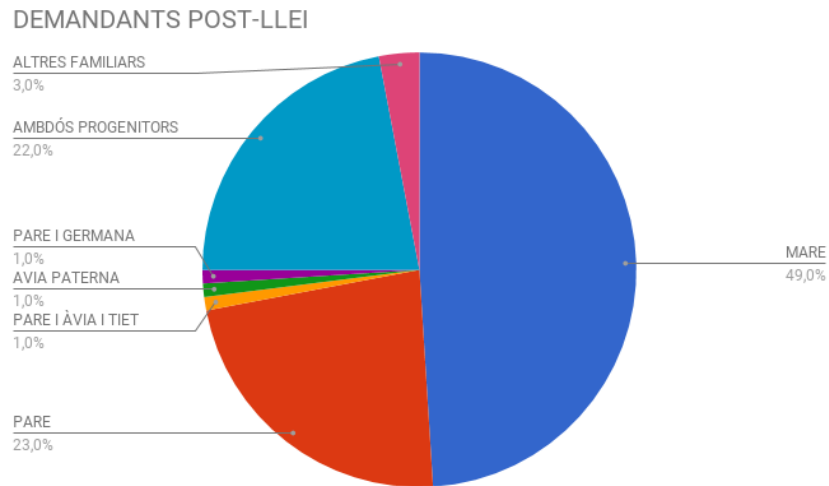
Pel que fa a les valoracions emeses per l'EATAF, destaca la no presència de capacitat educativa i protectora en la persona demanant, que és respecte de qui es fa l'avaluació. Es constata, així, en aquestes famílies el manteniment de les situacions que propiciaren les mesures de desemparament o el no – assoliment dels punts establerts en els plans de millora.

Gràfic 14

6.2. Mostra post-LDOIA

Quant a la persona que interposa la demanada d'oposició a mesura administrativa (gràfic 15), el número de fills del nucli familiar i els fills afectats per la mesura administrativa. Així, les mares continuen essent qui més reivindiquen la suspensió de la mesura administrativa de protecció, els nuclis familiars inclouen majoritàriament un màxim de 2 fills i les mesures de protecció afecten a tots els fills i filles del nucli familiars; en els casos, residuals, en que no és així, és perquè algun dels germans ha assolit la majoria d'edat o perquè els indicadors de desemparament només afecten a un dels menors d'edat del nucli familiar.

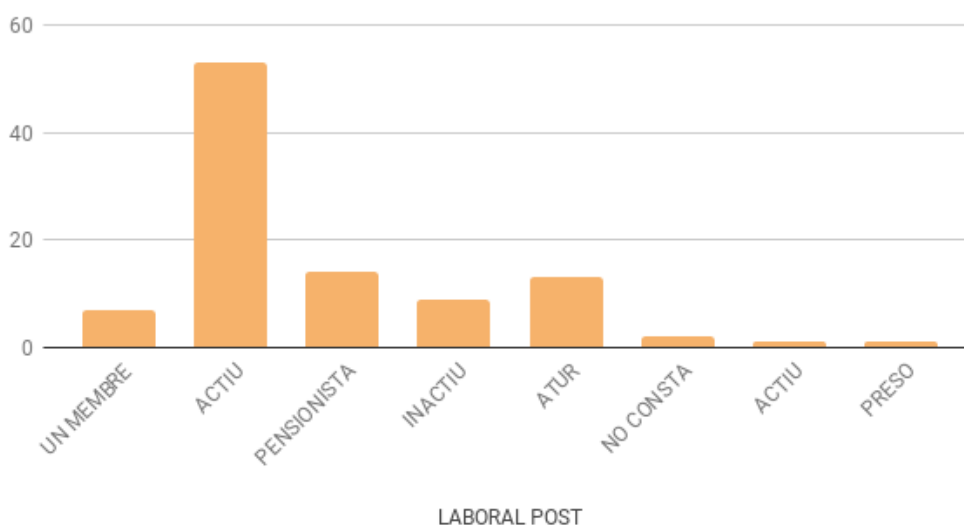
Gràfic 15

Pel que fa a la situació socio – econòmica de la persona que insta el procediment judicial, es constata que el 50% disposa d'uns ingressos suficients i que es troba en situació laboral activa.

Gràfic 16

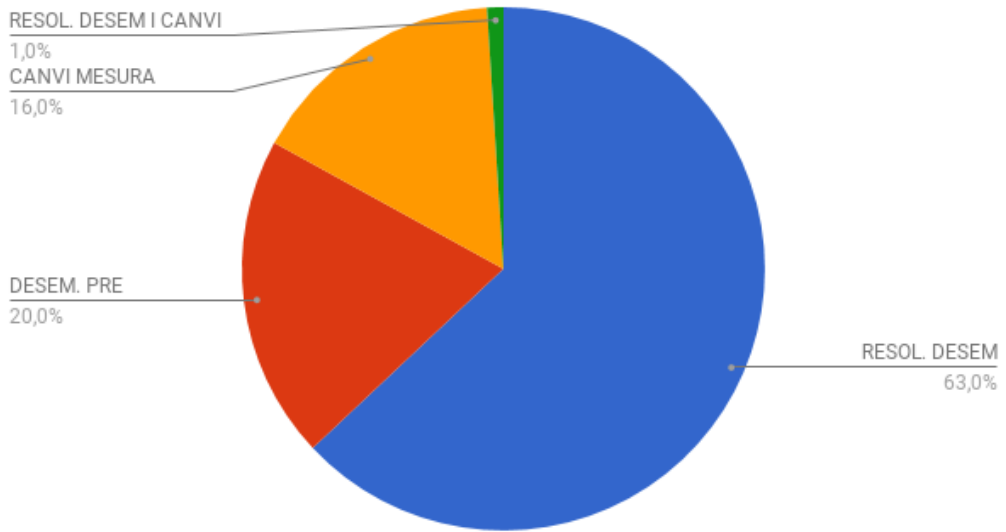
SITUACIÓ LABORAL DE LA PART DEMANDANT POST-LLEI

Gràfic 17

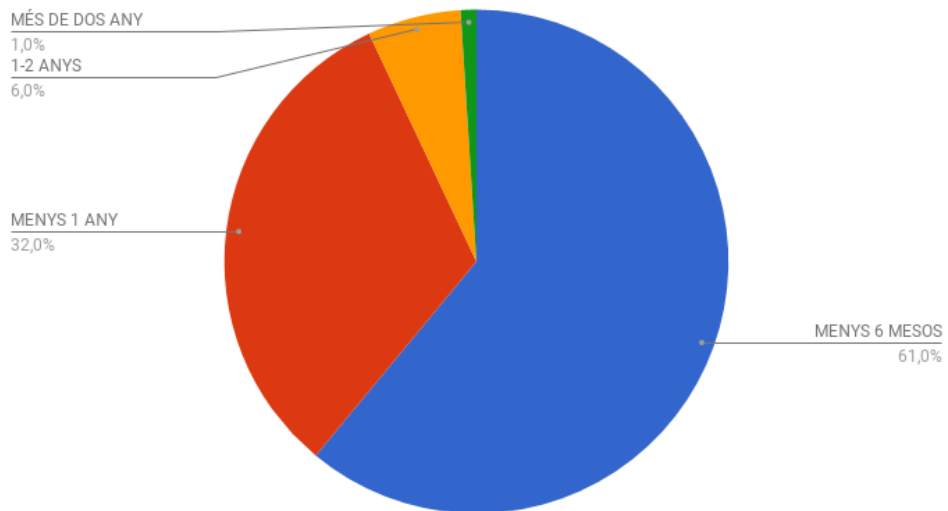
La mesura a la qual s'oposen amb més freqüència a la resolució de desempament, en el un termini inferior a 6 mesos (63%). El percentatge d'oposicions a d'oposicions a mesura administrativa que excedeixen els dos anys esdevé residual i pràcticament inexistent (1%), probablement perquè la LDOIA estableix uns terminis molt concrets per poder endegar el procediment judicial des de la notificació. En la majoria de casos, és la primera oposició a la mesura administrativa que realitza la família.

MESURA A LA QUE S'OPOSA LA PART DEMANDANT POST-LLEI

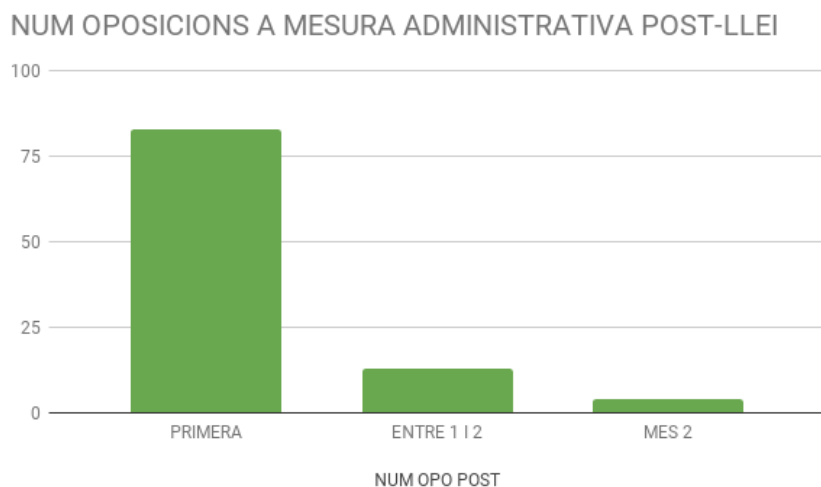
Gràfic 18

TEMPS OPO POST-LLEI

Gràfica 19

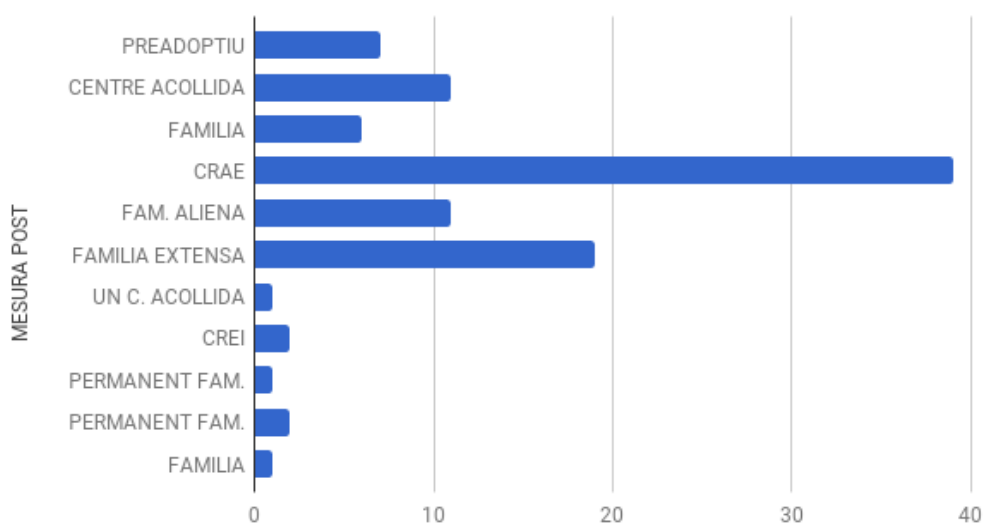
Com ja passava en la mostra pre – LDOIA, la majoria d'expedients (+70%) corresponen a la primera oposició a la mesura administrativa que realitza la persona demandant.

Gràfic 20

La mesura de desemparament més representativa ha estat l'ingrés del/s nen/s i/o adolescents l'acolliment simple en centre residencial d'acció educativa (CRAE). Seguit per l'acolliment simple en família extensa i l'acolliment simple en família aliena i l'ingrés en centre d'acollida. Com era esperable, desapareix en aquesta mostra l'acolliment en el propi nucli, ja que des de la LDOIA, a aquestes famílies en les que no s'ha de treure l'infant del nucli són considerades com de "risc" i no de "desemparament". Com a mesura excepcional, s'han aplicat mesures de protecció diferents a membres d'un mateix nucli familiar, bé per alguna problemàtica concreta acollidors – infants / acollidors família biològica, bé per l'edat diferenciada entre els germans.

MESURES DE PROTECCIÓ POST-LLEI

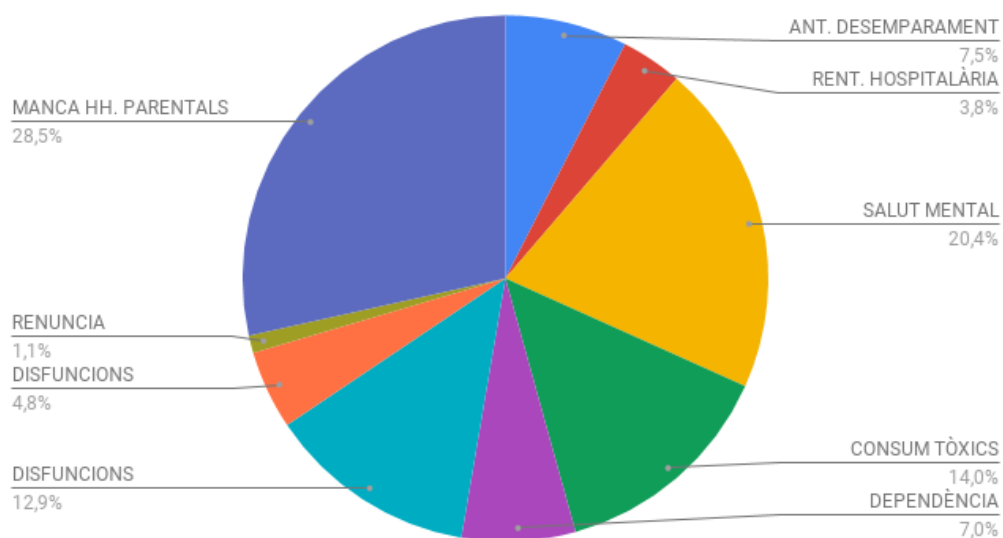

Gràfic 21

Com a recursos intervinents, en un percentatge similar a la mostra pre-LDOIA, tenim que l'EAIA és l'equip d'intervenció predominant. Així mateix, a més dels serveis d'atenció especialitzada més freqüents (salut mental, drogodependències...), apareix l'EVAMI (Equip de Valoració de Maltractament Infantil) com a serveis que intervenen amb la família.

Quant als indicadors de desemparament, trobem que els **indicadors personals** són els que es veuen al gràfic 22, amb una elevada prevalença de manca d'habilitats parentals (28,5%): manca de d'empatia amb les necessitats dels infants a càrrec, dificultats per detectar les necessitats dels fills i filles, dificultat en el maneig dels espais normatius i de limitació conductual, estils educatius inadequats...; salut mental en un 20.4%; problemàtica associada al consum de tòxics en un 14% (alcohol, substàncies estupefaents) i les disfuncions conductuals apareixen en el 12.9% (trastorns mentals no diagnosticats, dèficits en el control dels impulsos..).

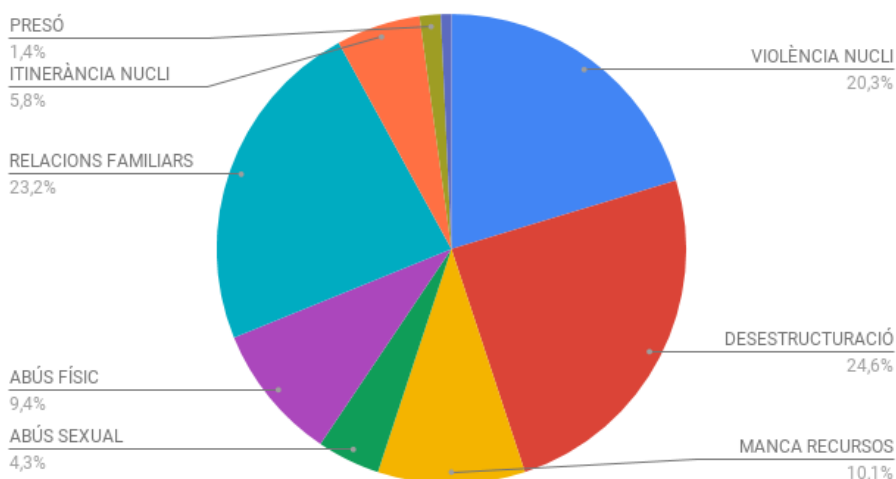
INDICADORS DE DESMPARAMENT PERSONALS POST-LDOIA

Gràfic 22

Pel que fa als **indicadors familiars de desamparament**, destaca la desestructuració del nucli familiar (31.9%), seguida de les relacions familiars distòciques (dinàmica conjugal conflictiva de la qual el fill o filla no ha estat preservada) en un 23,2% i la presència de violència en el nucli familiar (20.3%) (ja sigui violència de gènere, violència filioparental o violència parentofilials).

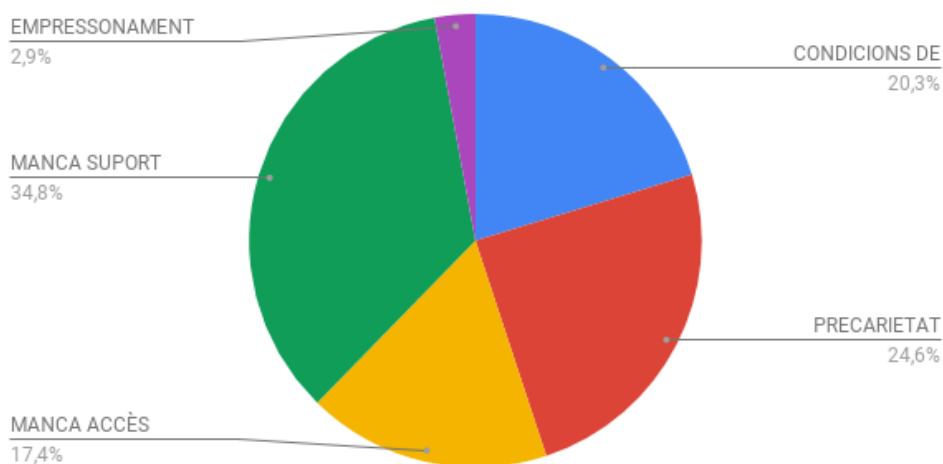
INDICADORS FAMILIARS DE DESEMPARAMENT POST-LDOIA

Gràfic 23

Com a **indicadors de desemparament relatius al context**, destaca la manca de suport familiar (34,8%), seguida de precarietat econòmica (24,6%) i condicions inadequades de l'habitatge (20,3%).

INDICADORS DE DESMPARAMENT RELATIUS AL CONTEXT POST - LDOIA

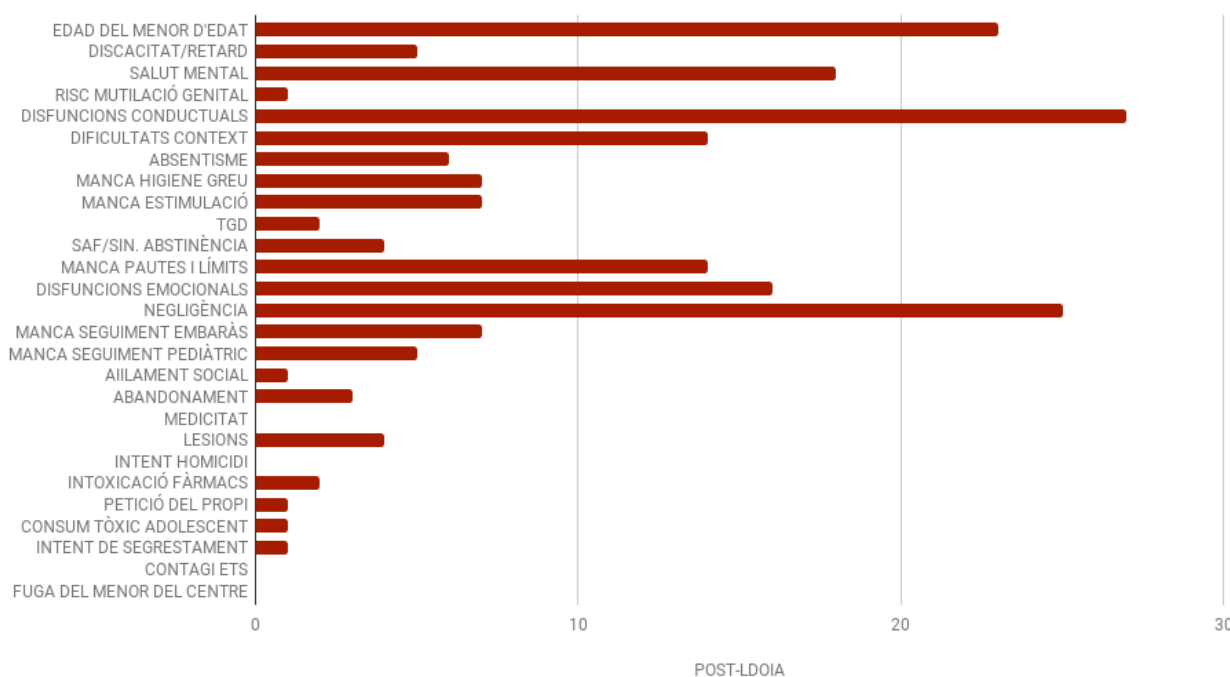

Gràfic 24

Pel que fa als **indicadors de desemparament relatius als infants i adolescents**, tenim que la presència de disfuncions conductuals, indicadors de cura

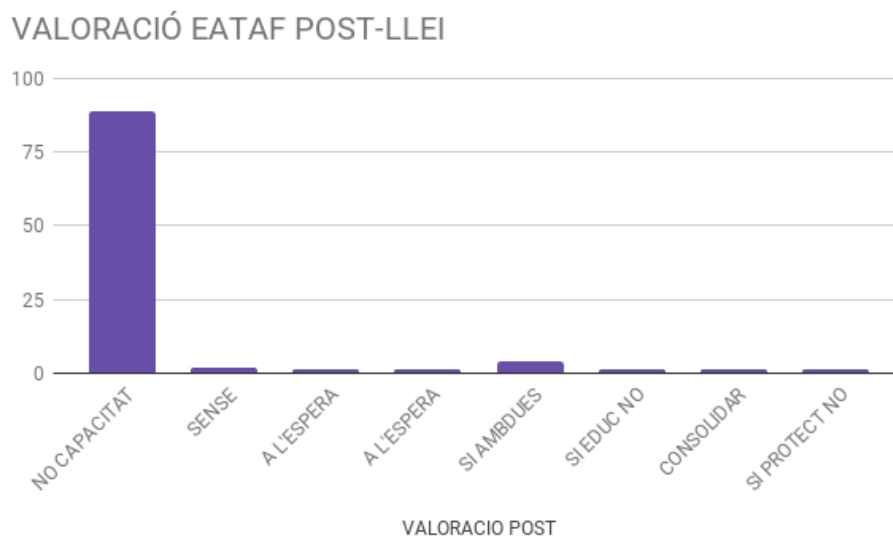
negligent, l'edat del nen esdevé un indicador rellevant en més del 20% dels expedients. Amb menor presència, però també amb rellevància, apareixen els trastorns mentals diagnosticats (salut mental), disfuncions emocionals, manca de pautes i límits i les dificultats en el context escolar. S'observa que en aquesta mostra la situació dels fills i filles es troba més compromesa i esdevé vulnerable que en la mostra pre – LDOIA.

INDICADORS DE DESMPARAMENT RELATIUS A L'INFANT O A L'ADOLESCENT POST-LDOIA

Gràfic 25

Pel que fa a la valoració dels informes emesos des del nostre servei (EATAF), es constata que es manté la tendència de la mostra pre-LDOIA. Així, en la majoria dels expedients es resol que l'avaluat/els avaluats no disposen de capacitat educativa i protectora suficient per garantir la cobertura de les necessitats de l'infant o l'adolescent de forma suficient.

Gràfic 26

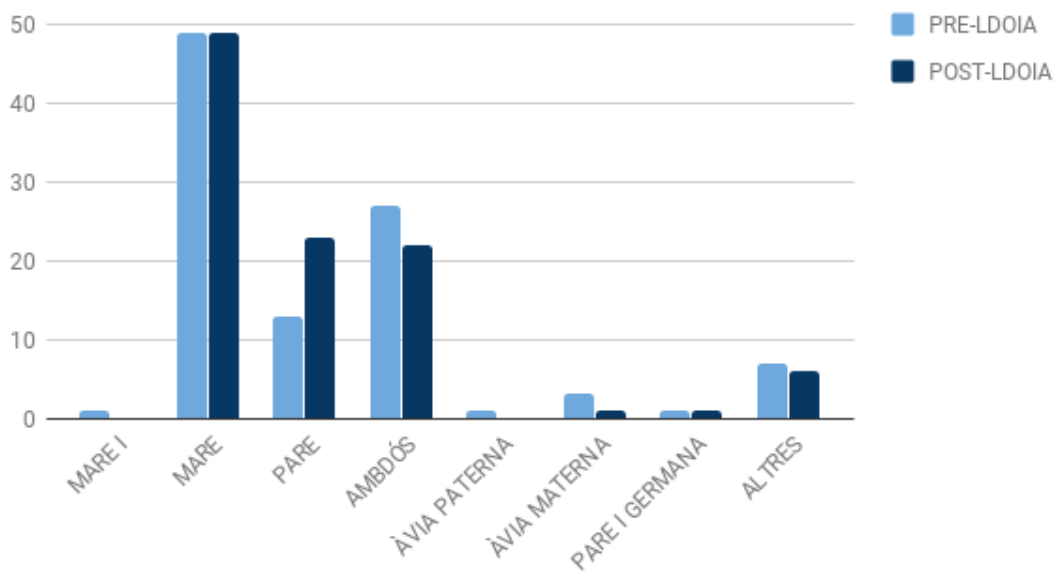
6.3. Discussió d'hipòtesi

HIPÒTESI 1

Existeixen diferències significatives entre els perfils de les famílies que s'oposen a la mesura administrativa.

Pel que fa a la persona demandant, la situació econòmica i la laboral **no es constaten** diferències estadísticament significatives. No obstant, això, tal i com es pot visualitzar al gràfic 27, sí hi ha un augment dels “pares” demandants.

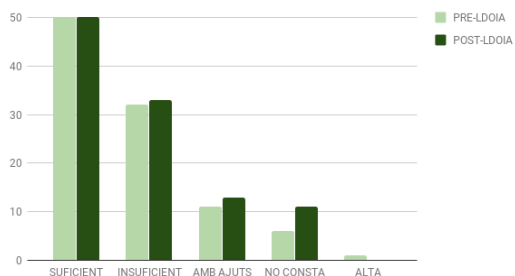
DEMANDANTS

Gràfic 27

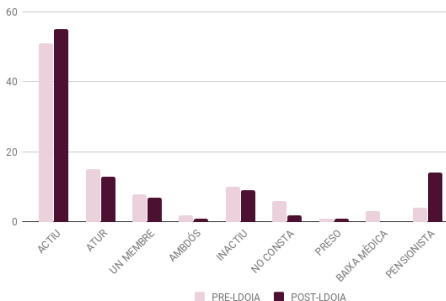
Aquesta situació, amb les dades de què disposem, podria estar relacionada amb un canvi social i legislatiu en el qual els progenitors tenen un rol més actiu i de major prevalença en la cura dels fills. A més, la gran majoria són situacions en les quals la problemàtica o les circumstàncies maternes estarien associades amb situacions d'importants dificultats o vulnerabilitat.

SITUACIÓ ECONÒMICA

Gràfic 28

SITUACIÓ LABORAL

Gràfic 29

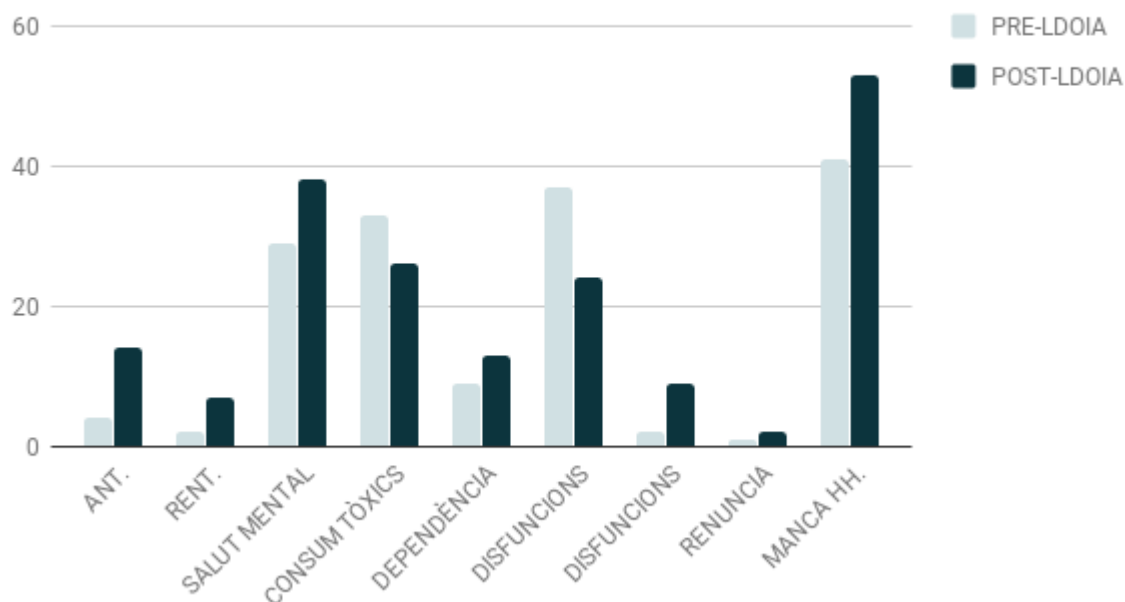
HIPÒTESI 2

Existeixen diferències significatives entre els indicadors de desemparament de les mostres

Comparats els indicadors de desemparament d'ambdues mostres, es confirma la hipòtesi quant a la presència de diferències significatives entre la mostra PRE-LDOIA i la mostra POST-LDOIA. Així, emprat l'estadístic T test, per a dues mostres independents, amb un 95% de confiança, de dues cues i pel supòsit de heterocedasticitat de les mostres a comparar, obtenim que davant la Hipòtesi nul·la (H_0) "hi ha diferències entre les mostres" es troba la Hipòtesi alternativa (H_1) "no existeixen diferències" i que en tots els grups de variables (indicadors personals de desemparament, indicadors familiars de desemparament, indicadors de desemparament relatius al context i els indicadors de desemparament relatius a l'infant/adolescent) trobem que la $t_{obtinguda} < t_{teòrica}$ en tots els casos, motiu pel qual queda comprovada la H_0 . De forma més concreta: en el cas dels INDICADORS PERSONALS DE DESEMPARAMENT: $0.6982 < 1980$ ($p=0.05$); en el cas dels INDICADORS FAMILIARS DE DESEMPARAMENT: $0.9253 < 1980$ ($p=0.05$); pel que fa als INDICADORS DE DESEMPARAMENT RELATIUS AL CONTEXT: $0.6197 < 1980$ ($P=0.05$) i quant els INDICADORS DE DESEMPARAMENT RELATIUS A L'INFANT / ADOLESCENT: $0.7710 < 1980$ ($P=0.05$).

La diferència estadística es pot identificar de forma clara en la representació gràfica. D'aquesta manera, en **els indicadors personals de desemparament** (gràfic 30), es perceben més casos amb diagnòstics psiquiàtrics ("salut mental" i amb "manca d'habilitats parentals" (dèficits en l'empatia; manca de maneig emocional i conductual dels fills; manca d'acompanyament/contenció emocional; manca d'espais afectius, normatius, socialitzadors, de promoció de l'autonomia; estils educatius inadequats). També augmenta l'indicador de "dependència emocional", altres fills desemparats ("antecedents de desemparament") i "retenció hospitalària".

INDICADORS PERSONALS DE DESEMPARAMENT

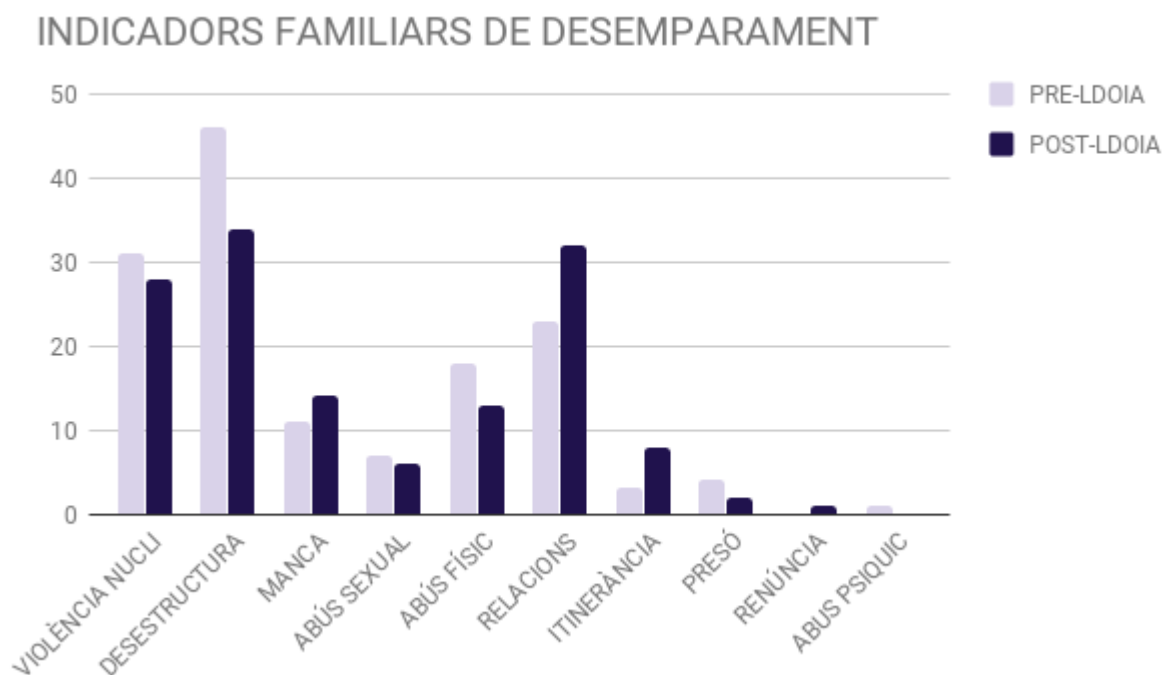

Gràfic 30

D'aquesta manera, es configura un perfil de progenitor/a post-LDOIA més fràgil i vulnerable emocionalment, alhora que amb més dèficits en les habilitats parentals. Probablement, el fet que la llei i la posterior regulació, desgrani els indicadors i factor a tenir en compte en la valoració de desemparament, ha tingut l'impacte buscat per poder destriar amb precisió aquelles situacions personals que poden tenir menys reversibilitat i, per tant, fan preveure la necessitat de separar l'infant de la llar familiar. Altrament, la major concreció d'indicadors i factors de risc i/o protecció, probablement també està relacionat amb un major detall en les resolucions.

Pel que fa als **indicadors familiars de desemparament**, en el gràfic 31 es poden apreciar diferències entre les següents variables: desestructuració familiar, violència en el nucli familiar i relacions familiars distòciques. Concretament, es percep un descens en "desestructuració familiar" però augmenta de forma considerable les "relacions familiars distòciques" que serien aquelles en la que la conflictiva conjugal traspasa als fills i els implica; quedarien incloses en aquesta categoria aquelles relacions familiars disfuncionals en les quals es triangula

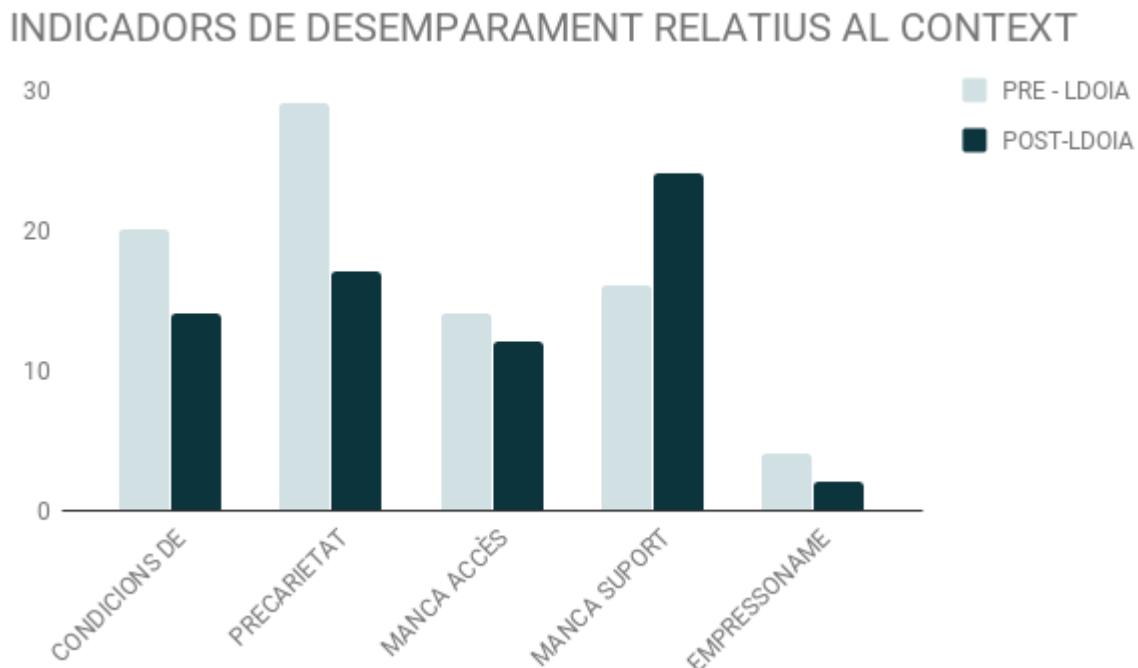
als fills o es produeix alguna interferència parental greu (parentificació, conflicte de lleialtats, pràctiques alienadores). La LDOIA inclou aquest indicadors com a indicador de de risc greu o desempament, fet que no quedava tant clar en l'anterior normativa de protecció a la infància.

Gràfic 31

Augmenta també la manca de recursos econòmics i la itinerància del nucli familiar, probablement perquè el desplegament de la LDOIA coincideix amb un període de crisi econòmica, que ha generat un impacte en la societat, en general i que, indefectiblement, genera un reajustament de les famílies. Altrament, la mobilitat del nucli familiar afecta a la seva capacitat de vincular-se als dispositius de suport comunitari.

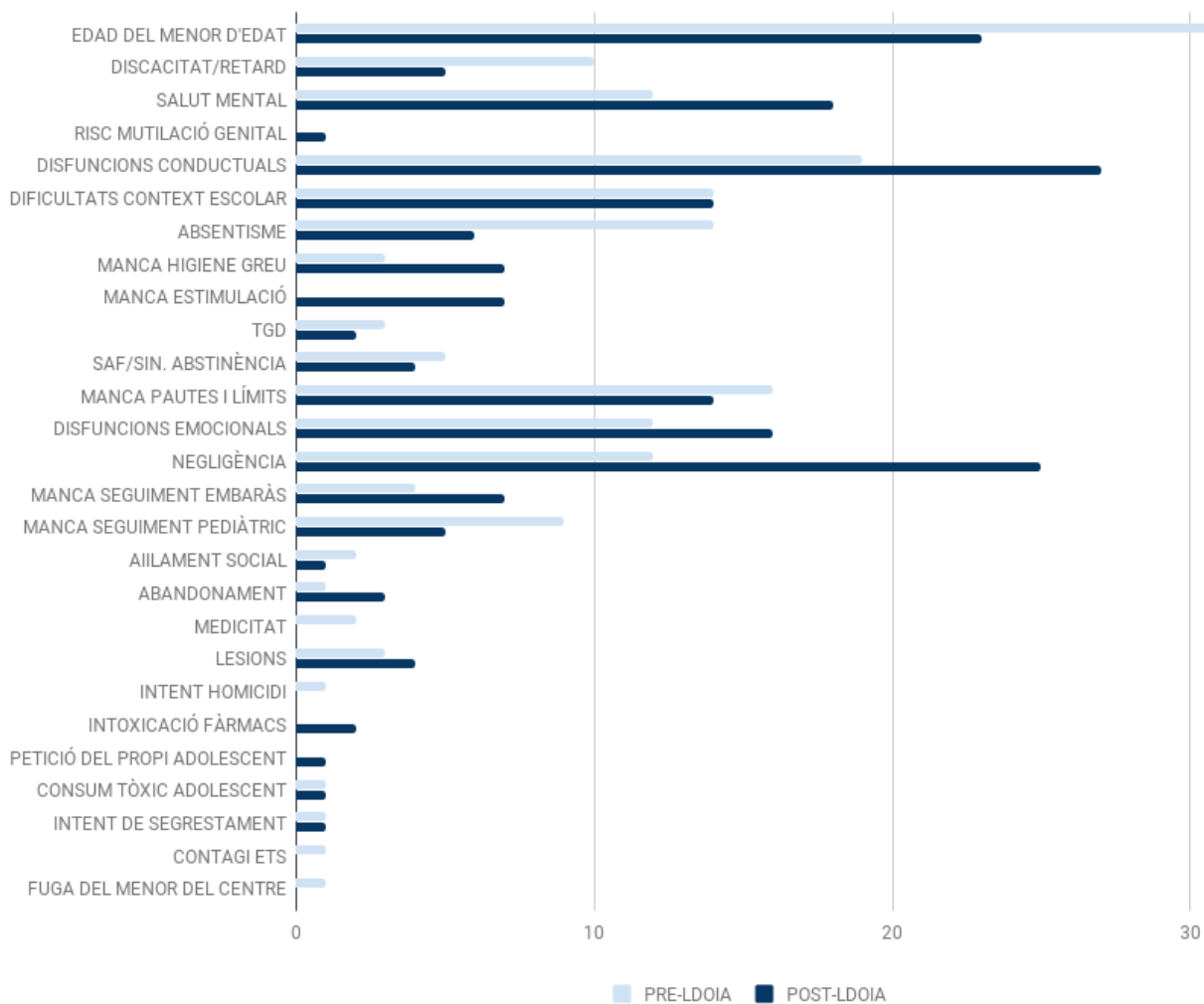
Quant als **indicadors de desempament relatius al context**, es constata l'augment significatiu de la "manca de suport familiar" i el descens de la precarietat econòmica. Aquest indicador aparentment es contradiu amb l'indicador familiar de "manca de recursos econòmics"; no obstant això, mesuren aspectes diferents ja que en relació al context, la precarietat econòmica esdevé quelcom cronificat i no una situació familiar puntual o reversible.

Gràfic 32

Pel que fa als **indicadors de desemparament relatius als infants o adolescents** (gràfic 33), si bé baixa l'edat del nen com indicador de desemparament augmenten ostensiblement, els indicadors relatius a la psicopatologia infantil: diagnòstic psiquiàtric de l'infant/adolescent, manca d'estimulació i l'existència de disfuncions conductuals i disfuncions emocionals, també tenen un rellevància important. Així mateix, també pugen les situacions de cura negligent, manca de seguiment mèdic durant l'embaràs, les lesions físiques als fills, l'abandonament i la manca d'higiene greu. Com a elements novedosos, s'incorpora a la mostra post-LDOIA un cas en que l'indicador a tenir en compte fou el risc de mutilació genital (nou element recollit en la LDOIA, tal i com s'esmenta en el marc teòric del present treball).

PRE-LDOIA y POST-LDOIA

Gràfic 33

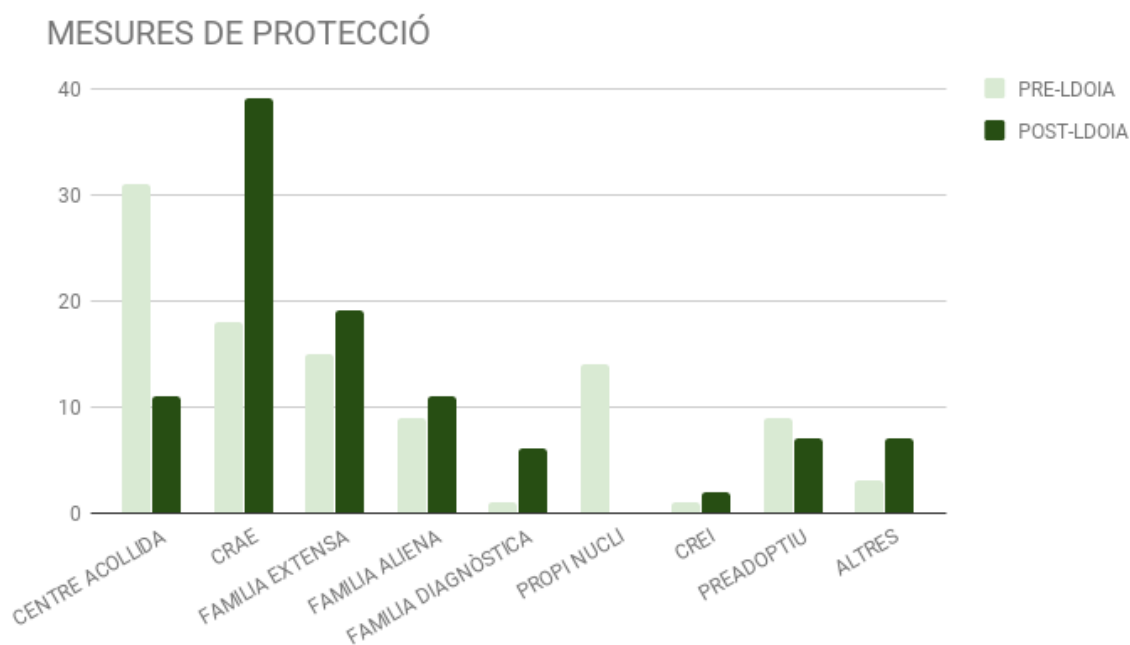
Amb una elevada probabilitat, els desglossament d'indicadors que té en compte la nova llei facilita el destriament de les situacions relatives, exclusivament, a l'infant o adolescent en les quals cal separar-lo del nucli familiar. Així mateix, l'augment d'aquesta indicadors configuren una l'existència de situacions infantils de major vulnerabilitat en les famílies post-LDOIA i de més complexitat en el seu abordatge. Qüestió que aniria en la línia de la major complexitat de les situacions familiars.

HIPÒTESI 3

Existeixen diferències significatives en les mesures de protecció establertes entre les dues mostres.

S'evidencien (gràfic 34) importants diferències quant a les mesures de protecció adoptades per la DGAIA en referència a l'ingrés en Centre d'Acollida, l'ingrés en CRAE, la contenció en el propi nucli i en les famílies d'urgència i diagnòstic.

En el cas de la mesura de contenció en el propi nucli, la pròpia LDOIA elimina aquesta mesura de desemparament ja que entén que si no és necessari separar el menor d'edat del nucli familiar la situació no és de desemparament, sinó de risc; per aquest motiu, aquestes famílies passen a ser ateses des dels recursos comunitaris (serveis socials de territori o l'EAIA si és de risc greu) i es treballa amb ells mitjançant un Compromís Socioeducatiu (COSE). Aquest nombre de famílies, amb millor pronòstic i menys complexitat, ja no presenten oposició a la mesura administrativa, ja que aquesta no existeix.

Gràfic 34

L'augment de "família d'urgència i diagnòstic" post-LDOIA coincideix amb l'increment de retencions hospitalàries post-LDOIA, en les que, exceptuant un cas en què es va considerar a la família extensa, es va adoptar aquesta mesura de protecció. Aquest acolliment⁴⁰, que respon a una situació d'emergència, permet que l'infant visqui amb una família mentre es realitza l'estudi sobre les circumstàncies que han aconsellat separar-lo de la família d'origen. És un tipus d'acolliment adreçat a infants de fins a sis anys. La durada de l'acolliment serà el temps necessari per dur a terme l'estudi de la situació de l'infant i de la família d'origen. L'increment d'aquesta mesura va en la línia apreciada respecte de situacions familiars famílies més complexes i que situen l'infant en una posició més vulnerable; així mateix, es confirma que la LDOIA permet un major cribratge de les situacions de desemparament.

Finalment, quant a l'augment significatiu de la mesura de protecció de menors acollits en CRAE i la baixada, també significativa, de la mesura de Centre d'acollida en la mostra post-LDOIA; amb les dades de què disposem podria ser una situació relacionada amb diversos factors. En primer lloc, atès que no hi ha modificació en el percentatge de desemparament preventiu entre les mostres, podria estar relacionat amb els criteris interns de l'administració protectora i amb la disponibilitat de recursos. En segon lloc, podria tenir existència un biaix quant a la precisió de la terminologia emprada en els informes de l'Equip. D'aquesta manera es podria haver donat un ús indiscriminat del terme centre d'acollida sense tenir en compte l'especificitat de cada centre; qüestió que en tot cas s'hauria de revisar de forma interna.

⁴⁰ Definició disponible a: <http://web.gencat.cat/ca/tramits/que-cal-fer-si/adopto-i-o-acullo-un-infant/acolliment-familiar/>

7. Conclusió

Dels resultats obtinguts en aquest treball es constata que el perfil de famílies, ateses en el nostre servei, immerses en procediments d'oposició a la mesura administrativa de protecció ha sofert canvis significatius. Així, la major complexitat que presenten aquestes famílies, amb una situació de major vulnerabilitat dels progenitors però també dels infants o adolescents, pot estar relacionada amb el canvi que ha significat la LDOIA i la regulació posterior, quant a crear eines de major cribratge de les situacions familiars. D'aquesta manera, la precisió de l'ens protector ens permet comprovar que les famílies ateses a l'EATAF, de forma posterior a la LDOIA, presenten una salut mental més deteriorada tant en adults com en infants, una menor xarxa de suport familiar i una situació de desatenció i negligència més alarmants; fet que dota a les famílies d'un pitjor pronòstic de recuperabilitat.

Atenent aquesta premissa i des de la perspectiva del context judicial, és evident que els jutges que han de resoldre qüestions relacionades amb situacions de desemparament, de competències parentals dels progenitors o guardadors, d'infants o adolescents en especial situació de vulnerabilitat, requereixen d'un coneixement específic en aquesta matèria. És en aquestes situacions que rau la importància de la tasca de l'Equip. Així, la tasca de suport i auxili judicial que té encomanada aquest l'Equip necessita d'una revisió continuada dels protocols d'actuació internes i dels preceptes que marquen els criteris tècnics, per tal de reajustar-los i adaptar-los als canvis socials i legislatius que es produeixen.

Conseqüència de tot això i dels resultats obtinguts es conclou que esdevé necessari una revisió dels criteris utilitzats pel servei en aquests tipus de procediment. És evident que la tasca d'un equip especialitzat des de la vessant protectora i el nostre equip, té punts de diferència importants i significatius, ja que no es persegueixen els mateixos objectius, a grans trets. Això no obstant, atès que s'ha confirmat un canvi en els indicadors que es recullen en les resolucions de desemparament en la línia d'una major concreció d'aquests, així com una major complexitat en les situacions familiars, esdevé necessari revisar els criteris de

l'Equip, per tal d'ajustar i introduir els canvis adients a les situacions i la normativa actual.

8. Bibliografia

- Albarran Olivera, A. J. (1989): Figura y función del psicólogo en los órganos judiciales. *Boletín de Información del Ministerio de Justicia*, nº1525, 1722 – 1741.
- Allueva Aznar, Laura (2011). Situacions de risc i desemparament en la protecció de menors. A propòsit de la Llei 14/2010, de 27 de maig, de drets i oportunitats en la infància i la adolescència. *InDret, Revista per l'anàlisi del dret*. Octubre 2011.
- Arruabarrena Madariaga, Mª I. (2009). Procedimiento y criterios para la evaluación y la intervenció con familias y menores en el ámbito de la protecció infantil. *Papeles del Psicólogo*, vol 30(1), pp. 13-23.
- Codi Civil (2005). Disponible a: <https://www.boe.es/boe/dias/2005/07/02/pdfs/A23632-23634.pdf>
- Decret 197/2007, de 10 de setembre, de reestructuració de la Secretaria de Relacions amb l'Administració de Justícia, en: <http://www.gencat.cat/diari/4967/07241015.htm>
- Del Amo, L. (1984): Valoración jurídica del peritaje psiquiátrico sobre neurosis, psicopatías y trastornos de la sexualidad. *Ius Canonicum*. 22. 651 – 706.
- De Paúl Ochotorena, J. (2009). La intervenció psicosocial en protecció infantil en España: Evolución y perspectivas. *Papeles del Psicólogo*, vol 30(1), pp. 4-12.
- Garriga Gorina, M (2010). Nota a la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència. Disponible a: www.indret.com

- Gonzáles Pillado, E. (2008). Procedimiento de oposición a las resoluciones administrativas de protección de menores tras la reforma de la ley 54/2007. Disponible a: www.indret.com
- Huélamo Buendía i cols. (2013). Judicialización de los expedientes de protección. En: Madrigal Martínez – Pereda, C. (coord). El Fiscal y la protección jurídica de los menores. Guía práctica. Fundación Aequita y Fundación Aranzadi Lex Nova.
- Informe estadístic mensual de la DGAIA (maig 2017). Disponible a: http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematic/07infanciaiadolescencia/dades_sistema_proteccio/2017_05_informe_final_maig.pdf
- Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil. Disponible a: <http://civil.udg.es/normacivil/estatal/LEC/cat/index.htm>
- Llei 14/2010, de 24 de maig, de drets i oportunitats en la infància i l'adolescència. Disponible a: http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematic/07infanciaiadolescencia/observatori_drets_infancia/destacats_columna_dreta/llei_opportunitats.pdf
- LLEI 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família. Disponible a: http://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?action=fitxa&mode=single&documentId=544979&language=ca_ES
- Mapa de recursos de la DGAIA (2011). Disponible a: http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematic/07infanciaiadolescencia/temes_relacionats/informe_mapa_recursos_2011.pdf
- Martín Corral, S. (2002): *Psicología Forense en los Juzgados de Familia*. En Urra, J (comp.)(2002): *Tratado de Psicología Forense*. Madrid: Siglo XIX.

- Mayoral Simón, J (2011). El sistema de protecció a la infància i l'adolescència en la llei 14/2010, de 27 de maig, de drets i oportunitats en la infància i l'adolescència (LDOIA). Disponible a: http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/07infanciaadolescencia/temes_relacionats/sistema_proteccio_ldoia.pdf
- Ordre BSF/331/2013, de 18 de desembre, per la qual s'aproven les llistes d'indicadors i factors de protecció dels infants i adolescents.
- Palacín Vega, F. J (2001): *La evaluación psicológica en los procesos de nulidad y separación matrimonial*. En Jiménez Gómez, F. (coord.)(2001): *Evaluación psicológica forense. Matrimonio y procesos de protección con el menor*. Salamanca: Amaru Ediciones.
- Protocol d'Assessorament Tècnic del SATAF. Generalitat de Catalunya (2006). Disponible: www20.gencat.cat/docs/Adjudat/Documents/ARXIUS/programa_assesoramnt.pdf
- Reial Decret, de 3 de juliol de 1981, pel qual es creen els Jutjats de Família, en : http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/rd1322-1981.html
- Tejedor, A. y Jiménez, F. (2001): *Evaluación psicológica en los supuestos de guarda y custodia*. En Jiménez Gómez, F.(coord.)(2001): *Evaluación psicológica forense. Matrimonio y procesos de protección con el menor*. Salamanca: Amaru Ediciones.
- Villagrasa Alcaide, C i cols. (2006). La infància en situació de risc. Cap a una nova llei d'infància. Temps d'educació, vol.31, pp. 11-28

9. Annexos

9.1. Annex 1: Taula recollida de dades

							TOTAL
NOMBRE DE TÈCNICS	1 Tècnic						
	2 Tècnic						
DISCIPLINA PROFESSIONAL	Psicòleg						
	TS						
	Psicosocial						

TIPUS DE PROGRAMA

Assessorament								
Seguiment								
VIDO								
Oposició								

MOTIU DE L'OFCI

Guarda i custòdia								
Règim de visites								
Guarda i custòdia i RV								

Capacitat protectora i educativa								
Altres (aclarir)								

PROPOSTA SATAF GRAL.

Mantenir situació								
Introduir canvis								
No hi ha proposta								

RESOLUCIÓ JUDICIAL

Mantenir situació								
-------------------	--	--	--	--	--	--	--	--

GRAL.

Introduir canvis								
Té en compte l'informe								

PROPOSTA RV

SATAF	Amplia							
	Redueix							
	Suspendre							

	Mantenir							
	Reiniciar							
	No s'ha demanant							
Jutjat	Amplia							
	Redueix							
	Suspendre							
	Mantenir							
	Reiniciar							
	No s'ha proposat							

CANVI DE CUSTÒDIA

SATAF si							
SATAF no							
Resolució judicial si							
Resolució judicial no							
No s'ha demanat							

VALORACIÓ SATAF C. C.

Si							
----	--	--	--	--	--	--	--

No							
No s'ha demanat							

RESOLUCIÓ JUDICIAL C.C.

Si							
No							
No s'ha demanat							

DERIVACIÓ SATAF

No							
PT							

Teràpia Familiar								
Salut mental								
Mediació								
Serveis Socials								
DGAIA								
SATAF								

RESOLUCIÓ JUDICIAL

DERIVACIÓ

No								
PT								
Teràpia Familiar								
Salut metal								
Mediació								
Serveis Socials								
DGAIA								
SATAF								

**COINCIDÈNCIA INFORMES
RESOLUCIÓ**

No coincideix								
Coincideix amb el contingut íntegra de la proposta								
Coincideix amb contingut parcial de la proposta								

**CANVI DE CONTENCIÓS
A MUTU ACORD**

SI								
NO								
No fins el moment de la resolució								

RECULL ÍNTEGRE DEL REDACTAT DE L'INFORME	SI									
	NO									

9.2. Annex 2: Index de gràfics investigació

GRÀFIC 1: Organigrama DGAIA. Modificat de la Guia Bàsica de la DGAIA

GRÀFIC 2: Circuit d'intervenció en infants i adolescents en situació de risc. Modificat del Mapa de Recursos de la DGAIA

GRÀFIC 3: Demandants pre - LDOIA

GRÀFIC 4: Situació econòmica pre – LDOIA

GRÀFIC 5: Situació laboral pre – LDOIA

GRÀFIC 6: Mesura a la que s'oposa el demandant pre – llei

GRÀFIC 7: Temps que triga en fer l'oposició pre – llei

GRÀFIC 8: Número d'oposicions a mesura administrativa pre – llei

GRÀFIC 9: Mesures d'oposició pre – llei

GRÀFIC 10: Indicadors de desemparament personals pre – LDOIA

GRÀFIC 11: Indicadors familiars de desemparament pre – LDOIA

GRÀFIC 12: Indicadors de desemparament relatius al context pre - LDOIA

GRÀFIC 13: Indicadors de desemparament relatius als infants i als adolescents pre – LDOIA

GRÀFIC 14: Valoració EATAF pre – LDOIA

GRÀFIC 15: Demandants post – LDOIA

GRÀFIC 16: Situació econòmica post– LDOIA

GRÀFIC 17: Situació laboral post – LDOIA

GRÀFIC 18: Mesura a la que s'oposa el demandant post – llei

- GRÀFIC 19:** Temps que triga en fer l'oposició post– llei
- GRÀFIC 20:** Número d'oposicions a mesura administrativa post – llei
- GRÀFIC 21:** Mesures d'oposició post – llei
- GRÀFIC 22:** Indicadors de desemparament personals post – LDOIA
- GRÀFIC 23:** Indicadors familiars de desemparament post – LDOIA
- GRÀFIC 24:** Indicadors de desemparament relatius al context post - LDOIA
- GRÀFIC 25:** Indicadors de desemparament relatius als infants i als adolescents post – LDOIA
- GRÀFIC 26:** Valoració EATAF post – LDOIA
- GRÀFIC 27:** comparació demandants
- GRÀFIC 28:** comparació situació econòmica
- GRÀFIC 29:** comparació situació laboral
- GRÀFIC 30:** comparació indicadors personals de desemparament
- GRÀFIC 31:** comparació d'indicadors familiars de desemparament
- GRÀFIC 32:** comparació indicadors de desemparament relatius al context
- GRÀFIC 33:** comparació d'indicadors relatius als nens o als adolescents
- GRÀFIC 34:** comparació mesures de protecció